

Bilag til evalueringen af undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen

Kvantitativ undersøgelse blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Bilag til evalueringen af undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen

Kvantitativ undersøgelse blandt skoleledere og kommunale skolechefer

2007

**Bilag til evalueringen af undervisningen af
tosprogede elever i folkeskolen**

© 2007 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-430-3

Kvantitativ undersøgelse blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Rapport udarbejdet som dokumentation i forbindelse med EVA's evaluering af undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen.

19. april 2007

Indholdsfortegnelse

Indledning: Kvantitativ undersøgelse blandt skoleledere og kommunale skolechefer	s. 2
Hovedresultater	s. 4
Formål og baggrund	s. 6
Dataindsamling og bortfaldsanalyse	s. 9
Karakteristik af de deltagende skoler og kommuner	s. 14
Skolerne	s. 17
Kommunerne	s. 33
Prioritering	s. 45
Bilag A	s. 49
Bilag B	s. 54

Indledning: Kvantitativ undersøgelse blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Denne rapport sammenfatter resultaterne af to kvantitative undersøgelser – én blandt alle skolechefer i de 98 nye kommuner og én blandt 400 repræsentativt udvalgte folkeskoler. Rapporten indgår som et led i en større evaluering af undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen foretaget af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

Ved tosprogede elever forstås elever, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk¹. Undervejs i rapporten benyttes i nogle sammenhænge også begrebet indvandrere, som ikke er identisk med begrebet tosprogede, idet indvandrere følger definitionen fra Danmarks Statistik og dermed indbefatter både indvandrere og efterkommere².

Undersøgelsen er foretaget med henblik på at kortlægge praksis omkring undervisningen i dansk som andetsprog i kommuner og på skoler. Hensigten er derigennem at opnå et overblik over hvilke metoder, der anvendes, for at sikre, at undervisningen af tosprogede elever organiseres, tilrettelægges og gennemføres under hensyntagen til elevernes forudsætninger og potentialer.

Rapporten har særlig fokus på lærernes kvalifikationer og omfanget af undervisningen af tosprogede elever i dansk som andetsprog. Derudover lægges der vægt på, hvorledes kommunerne fordeler ressourcer til dansk som andetsprog, og hvordan skolerne forvalter de kommunale ressourcer. Yderligere undersøges hvilke kriterier og hvilken dokumentation, der ligger til grund for kommuners og skolars henvisning af tosprogede elever til supplerende eller basisundervisning i dansk som andetsprog.

Retningslinierne for undervisningen i dansk som andetsprog er beskrevet i bekendtgørelsen BEK nr. 31. af 20/01/2006. Ifølge bekendtgørelsen sondres i forbindelse med undervisningen i dansk andetsprog mellem supplerende undervisning og basisundervisning:

§3 Supplerende undervisning: *Elever, der ved optagelsen har behov for støtte, men som er i stand til at deltage i den almindelige undervisning, henvises til supplerende undervisning i dansk som andetsprog som en dimension i undervisningen i klassen, på hold eller lign. Omfanget af undervisningen og den forventede varighed fastsættes ud fra elevens behov.*

¹ LBK nr. 1195 af 30/11/2006, §4a, stk. 2

² Indvandrere er født i udlandet. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen også som indvandrer. Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er udenlandsk statsborger, opfattes personen også som efterkommer. Når en eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere. Fastholder danskfødte forældre imidlertid begge et udenlandsk statsborgerskab, vil deres børn blive klassificeret som efterkommere.

§4 Basisundervisning: *Elever, der ved optagelsen ikke har tilstrækkeligt kendskab til dansk til at kunne deltage i den almindelige undervisning, henvises til basisundervisning i dansk som andetsprog. Denne undervisning foregår uden for klassens rammer.*

Rapporten er opbygget således, at næste afsnit giver en kort beskrivelse af rapportens hovedresultater. Dernæst beskrives undersøgelsens baggrund og formål samt hvilke temaer og aspekter, der er centrale i analysen. Så gives en kort beskrivelse af dataindsamlingen og datamaterialet, der ligger til grund for rapporten. Herefter følger en grundig analyse af datamaterialet - først for skoleledere og derefter for kommunale skolechefer. Der afsluttes med en opsamling af de centrale aspekter samt en reflektering over de prioriteringer, som henholdsvis skolechefer og skoleledere giver udtryk for i spørgeskemaundersøgelsen.

Hovedresultater

På baggrund af to spørgeskemaundersøgelser – én blandt alle skolechefer i de 98 nye kommuner og én blandt 400 repræsentativt udvalgte folkeskoler – har vi fundet frem til følgende hovedresultater vedrørende kommuners og skolars varetagelse af undervisningen i dansk som andetsprog:

- Det overordnede indtryk er, at indsatsen i relation til undervisning i dansk som andetsprog er størst og mest systematisk på de skoler, hvor andelen af tosprogede elever er højest, og tilsvarende i de kommuner hvor indvandrerandelen i aldersgruppen 5-15 år er størst.
- Blandt kommunerne havde 48% formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever. De fleste skoleledere er bekendt med de målsætninger, som deres kommune har formuleret på området. Derudover har 29% af skolerne formuleret egne målsætninger.
- Vurderingen af tosprogede elevers sprogstøttebehov foretages i næsten alle tilfælde ved *optagelse* på skolerne i både 0. klasse og senere i skoleforløbet – mere sjældent ved *overgange* senere i skoleforløbet.
- Ved optagelse på skolen i 0. klasse sker vurderingen kun i halvdelen af tilfældene efter nedskrevne procedurer. Ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet endnu sjældnere.
- Mange undervisere i dansk som andetsprog har efteruddannet sig indenfor området – 43% af underviserne i dansk som andetsprog har påbegyndt eller afsluttet den grundliggende efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever. Noget færre har afsluttet eller påbegyndt liniefag og diplomuddannelsen i dansk som andetsprog.
- Ca. 16% af de ressourcer, som skolerne anvender til opkvalificering, anvendes inden for undervisning i dansk som andetsprog. Andelen stiger i takt med andelen af tosprogede elever på skolerne.
- Både skoler og kommuner har i varierende udstrækning afholdt og deltaget i aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog. På 48% af skolerne har eksempelvis alle lærere deltaget i pædagogiske dage vedrørende emnet.
- Kommunerne har en vis indsigt i, hvorledes skolerne anvender ressourcer til undervisningen i dansk som andetsprog (score 6,9 på en skala fra 1 til 10). Tilsvarende har de fleste skoleledere mindst et overordnet kendskab til undervisningen i dansk som andetsprog, og hvorledes undervisningen tilrettelægges.
- Blandt både skoleledere og kommunale skolechefer er der ikke altid overensstemmelse mellem, hvordan de mener, der burde prioriteres, og hvordan de oplever, at der bliver prioriteret mellem følgende fire udvalgte aspekter af undervisningen i dansk som andetsprog: Lærernes

kvalifikationer, kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af dansk som andetsprog, skole-hjem samarbejde og rummelighed.

- Både skoler og kommuner mener dog, at de lever ganske godt op til egne forventninger på disse fire områder.

Formål og baggrund

Baggrunden for evalueringen af undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen er blandt andet PISA undersøgelsen fra 2003, der viser, at tosprogede elever i gennemsnit klarer sig dårligere i folkeskolen end etnisk danske elever med tilsvarende socioøkonomisk baggrund.³ Dertil kommer, at en evaluering af dansk som andetsprog i folkeskolen fra 2004 (CVU, KLEO og UC2) viser, at der fra kommune til kommune, fra skole til skole og fra klasse til klasse er store forskelle på, hvordan dansk som andetsprog prioriteres, tilbydes og gennemføres. Ydermere viser denne tidligere evaluering, at der er forskelle på, hvordan kommunerne lever op til den tilsynspligt, de har over for skolerne.

Motivationen for undersøgelsen er altså kort fortalt tendensen til, at tosprogede elever klarer sig dårligere end etnisk danske elever samtidig med, at omfanget af undervisningen veksler i forhold til hvilken kommune, man bor i, hvilken skole man går på, og hvilken klasse man går i.

Formålet er at få indsigt i, hvordan ressourcerne til dansk som andetsprog forvaltes både på kommunalt og på skoleniveau. Derudover er hensigten at opnå et indblik i hvilke procedurer, der anvendes i forbindelse med henvisninger til undervisning i dansk som andetsprog i de forskellige kommuner og skoler.

Spørgeskemaundersøgelsen, der ligger til grund for denne rapport, blev gennemført primo marts 2007. Der blev adspurgt 98 kommunale skolechefer (dvs. samtlige af de nye storkommuner) og 400 repræsentativt udvalgte skoleledere om forskellige perspektiver vedrørende undervisningen af tosprogede og undervisningen i dansk som andetsprog. Spørgeskemaerne til skolelederne var noget længere og berørte flere emner end spørgeskemaerne til skolecheferne, hvilket også fremgår af rapportens disponering.

Undersøgelsen fokuserer især på følgende fem aspekter i relation til undervisningen i dansk som andetsprog:

- Målsætninger, rammer og ressourcer
- Visitering
- Lærernes kvalifikationer og kompetencer
- Kvalitetssikring
- Skole-hjem samarbejdet

Udover fokuset på disse fem centrale aspekter er det med undersøgelsen ligeledes hensigten, at få indsigt i organiseringen af undervisningen på de enkelte skoler og i de enkelte skolers brug af test. De forskellige perspektiver skal sluttelig – som et delelement af en større evaluering – bidrage til et samlet overblik over, hvordan undervisningen af tosprogede elever priorite-

³ OECDs PISA-undersøgelse fra 2003

res, forvaltes og organiseres på de to forskellige forvaltningsmæssige niveauer.

I det efterfølgende gives en mere detaljeret beskrivelse af de fem centrale aspekter.

Målsætninger, rammer og ressourcer

Det første fælles hovedområde omhandler målsætninger, rammer og ressourcer i relation til undervisningen i dansk som andetsprog, og hvordan den forvaltes af skolerne. Dette giver indikationer på, hvilken *bevågenhed og fokus* området har på de enkelte skoler og i de enkelte kommuner - politisk såvel som ressourcemæssigt.

I spørgeskemaerne spørges der for skolelederne specifikt til kommunale målsætninger og skolernes egne målsætninger, samt hvad der gøres for, at målsætninger omsættes til praksis. Hos de kommunale skolechefer spørges til, om deres kommune har formuleret målsætninger samt hvilke elementer, der indgår i eventuelle målsætninger og deres vigtighed.

Visitering

Det andet fælles hovedområde fokuserer på, hvordan, hvornår og hvor tit visiteringen til undervisning i dansk som andetsprog foregår - og ikke mindst af hvem den foretages af, og om det foregår efter nedskrevne procedurer.

I spørgeskemaerne spørges der for skolelederne specifikt til hvornår i skoleforløbet, der foretages en vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov og af hvem, samt betydningen af sprogstimulering inden skolestart. Hos de kommunale skolechefer spørges til hvornår i skoleforløbet, der foretages en vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov og af hvem, samt hvilken betydning muligheden for at henvise elever til andre skoler end distriktsskolen har.

Lærernes kvalifikationer og kompetencer

Det tredje fælles hovedområde er lærernes kvalifikationer og kompetencer, til at varetage undervisningen i dansk som andetsprog. I vurderingen af lærekræfter og kompetencer lægges der især vægt på omfanget af efteruddannelse og på undervisere, der selv er tosprogede.

I spørgeskemaerne spørges der for skolelederne specifikt til efteruddannelsesomfanget blandt underviserne i dansk som andetsprog, hvilke aktiviteter skolens lærere har deltaget i samt hvor stor en del af skolernes ressourcer på efteruddannelsesområdet, der anvendes til opkvalificering inden for undervisning i dansk som andetsprog. Hos de kommunale skolechefer spørges til efteruddannelsesomfanget blandt underviserne i relation til un-

dervisning af tosprogede elever samt hvilke aktiviteter kommunen har afholdt i relation til undervisningen i dansk som andetsprog.

Kvalitetssikring

I mange kommuner er beslutningsprocessen decentraliseret, således at tilrettelæggelsen af undervisningen ligger hos skolerne. Spørgsmålet er derfor, i hvilket omfang den enkelte kommune har konkret indsigt i skolerne's forvaltning af ressourcerne i relation til undervisningen i dansk som andetsprog og i kvaliteten af denne. På samme måde kan man spørge den enkelte skoleleder, om de har konkret indsigt i lærernes organisering af undervisningen, hvordan den varetages og hvordan kvaliteten er.

I spørgeskemaerne spørges der for skolelederne specifikt til skolelederens indblik i tilrettelæggelsen af undervisningen i dansk som andetsprog samt til, hvad skolelederen gør for at få indblik i dette område og til, om der foretages en registrering af elevernes udbytte af undervisningen. Hos skolecheferne spørges til, hvilken grad af indblik skoleforvaltningerne har i skolernes forvaltning af ressourcerne til undervisning i dansk som andetsprog og på hvilken måde, de opnår denne indsigt.

Skole-hjem samarbejdet

I relation til skole-hjem samarbejdet fokuseres her i rapporten alene på hvilke kommunikationsformer hhv. kommuner og skoler anvender i deres kommunikation med forældre til tosprogede børn. En række andre aspekter af skole-hjem samarbejdet er beskrevet i en særskilt kvalitativ rapport udarbejdet af Explora for EVA sideløbende med denne rapport.

Dataindsamling og bortfaldsanalyse

Udgangspunktet for dataindsamlingen er to spørgeskemaer – ét rettet til de kommunale skolechefer og ét rettet til skoleledere. Udarbejdelsen af spørgeskemaet skete i tæt samarbejde med EVA. Processen omkring tilblivelsen af spørgeskemaerne samt en mere detaljeret beskrivelse af dataindsamlingen er beskrevet i bilag A.

For at give EVA mulighed for at drage sammenligninger med Evalueringen af dansk som andetsprog i folkeskolen fra 2004 (gennemført af CVU København og Nordsjælland, UC2 og KLEO), har Undervisningsministeriet venligst stillet spørgsmålsformuleringer fra henholdsvis kommune- og skoleundersøgelsen til rådighed. Udvalgte spørgsmål fra undersøgelsen blandt skoleledere og de kommunale skolechefer er derfor enslydende med de spørgsmål, der blev stillet i 2004.

De udarbejdede spørgeskemaer blev pilottestet telefonisk blandt 10 tilfældigt udvalgte skoleledere og 5 tilfældigt udvalgte kommunale skolechefer. Pilottesten blev foretaget i uge 6 og 7, 2007.

Spørgeskemaet til de kommunale skolechefer blev herefter udsendt til samtlige 98 kommunale skolechefer i de nye kommuner, mens spørgeskemaet til skolelederne blev udsendt til 400 repræsentativt udvalgte skoleledere på folkeskoler med mere end 5% tosprogede elever. De udvalgte skoler er repræsentativt udvalgt på baggrund af geografi, skolestørrelse og andel af tosprogede elever.

Dataindsamlingen blev foretaget af Norstat Danmark som en kombineret postal og webbaseret dataindsamling i perioden fra d. 22. februar til den 19. marts 2007. Spørgeskemaet blev først udsendt elektronisk, hvorefter manglende besvarelser blev fulgt op af en postal omdelt rykker for på denne måde at øge svarprocenten. Undervejs i dataindsamlingen fremkom en række barrierer, som kan have haft betydning for svarprocenten. Disse er nærmere beskrevet i Bilag A. Svarprocenter fra dataindsamlingen er beskrevet i tabel 1 nedenfor.

Tabel 1
Svarprocenter for skoleledere og kommunale skolechefer

	Adspurgte	Besvarelser	Svar-procent
Skoleledere	400	186	47%
Kommunale skolechefer	98	59	60%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Udover besvarelserne er der nogle stykker som på anden måde (telefonisk såvel som ved mail) har givet respons i form af en negativ tilbagemelding

om, at de ikke ville eller kunne besvare spørgeskemaet. Den primære årsag var manglende overblik pga. kommunesammenlægningen⁴, manglende tid, eller at de på grund af forkert kontaktinformation ikke havde modtaget den oprindelige invitation til at deltage (se bilag A for nærmere beskrivelse). På den baggrund opnås svarprocenter for skoleledere på hhv. 47% og for de kommunale skolechefer på 60%.

Datamaterialet er efterfølgende rensset for ikke sammenhængende besvarelser. Eksempelvis spørges skolelederne både om, hvor mange tosprogede lærere, der er ansat på den enkelte skole, samt hvor mange af skolens tosprogede lærere, der har en dansk læreruddannelse. I visse tilfælde har skolelederne svaret på det sidste – dvs. hvor mange af skolens tosprogede lærere, der har en dansk læreruddannelse – men ikke det første – dvs. hvor mange tosprogede lærer, der er ansat på skolen. I det tilfælde sættes oplysningen om antallet af tosprogede lærer på skolen, der har en dansk læreruddannelse, til uoplyst. Dette gøres tilsvarende ved andre spørgsmål, hvor de er stillet i klynger, og i et vist omfang bygger ovenpå hinanden.

Hvad kendetegner dem, som har besvaret (bortfaldsanalyse)

For at undersøge det endelig datamateriales repræsentativitet gives i dette afsnit en kort beskrivelse af, hvad der karakteriserer de skoleledere og kommunale skolechefer, der har besvaret spørgeskemaet og dermed danner baggrund for undersøgelsens resultater. Nedenstående redegørelse viser, at de, der har valgt at besvare spørgeskemaet, ikke afviger nævneværdigt fra populationen som helhed.

Tabel 2
Bortfaldsanalyse – elevgrundlaget^{†)} for skoler der har besvaret kontra alle skoler i stikprøven.

	N	Middelværdi	Standardafvigelse
Antal elever i alt			
Skoler der har besvaret	179	464	(182,2)
De 400 skoler i stikprøven	400	462	(186,1)
Antal tosprogede elever			
Skoler der har besvaret	1178	88	(87,1)
De 400 skoler i stikprøven	400	82	(77,5)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og de 400 skoler i stikprøven. Bemærk at ikke alle har besvaret spørgsmål vedrørende elevtallet og antal tosprogede elever

^{†)}Elevgrundlaget er oplyst af UNI-C

Hvis man først vender blikket mod de skoleledere med tilhørende skoler, der har valgt at besvare spørgeskemaet, fremgår det af tabel 2, at der ikke er væsensforskelle mellem de skoler, der har besvaret, og stikprøven som helhed.

⁴ Strukturreformen, som betød en reduktion af antallet af danske kommuner til 98, trådte i kraft d. 01.01.2007. Når vi her og i spørgeskemaerne omtaler kommunesammenlægningen, er det denne reform, der henvises til.

Dog er der en lille tendens til at de, som har besvaret, har lidt flere børn med anden etnisk baggrund end stikprøven som helhed – i gennemsnit 87 tosprogede elever pr. skole blandt besvarelserne i forhold til 82 i stikprøven som helhed.

Hvis man derudover betragter den geografiske repræsentation, kan man i tabel 3 igen se, at der ikke er store uoverensstemmelser mellem den gruppe af skoler, der har besvaret, og stikprøven som helhed.

Tabel 3
Bortfaldsanalyse – geografisk repræsentation af skoler der har besvaret kontra alle skoler i stikprøven.

	Skoler der har besvaret	De 400 skoler i stikprøven
Geografi (landsdel)		
København by	11%	12%
Københavns omegn	13%	13%
Nord Sjælland	8%	9%
Bornholm	1%	1%
Øst Sjælland	3%	4%
Vest og Syd Sjælland	12%	10%
Fyn	10%	7%
Syd Jylland	16%	14%
Øst Jylland	9%	14%
Midt Jylland	9%	10%
Nord Jylland	9%	9%
Total	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og de 400 skoler i stikprøven

Faktisk er det kun skoler i det østjyske, der synes underrepræsenteret blandt de skoler, der har besvaret, idet kun 9% af skolerne dér har besvaret, mens de udgør 14% af de 400 skoler i stikprøven. Samtidig er skoler på Vest- og Sydsjælland, Sønderjylland og Fyn svagt overrepræsenteret blandt de besvarende skoler.

Tabel 4
Bortfaldsanalyse – kommunekarakteristika for de kommuner der har besvaret kontra alle kommuner.

	N	Middelværdi	Standardafvigelse
Kommunernes størrelse^{†)}			
Skoler der har besvaret	59	66198 pers.	(75073,0)
Population	98	55581 pers.	(60403,4)
Indvandrere i aldersgruppen 5-15 år^{†)}			
Skoler der har besvaret	59	1056 pers.	(1998,2)
Population	98	758 pers.	(1595,2)
Indvandreres andel af aldersgruppen 5-15 år^{†)}			
Skoler der har besvaret	59	10,0%	(7,7)
Population	98	7,9%	(6,7)

Kilde: Danmarks Statistik samt spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} *Befolkningsstatistikken, Danmarks Statistik*

Hvis man derefter vender blikket mod de kommuner der har besvaret, fremgår det af tabel 4, at der er en vis forskel mellem de kommuner der har besvaret, og kommunerne generelt.

Som det fremgår af tabellen, er de kommuner, der har besvaret spørgeskemaet, generelt større end kommunerne som helhed. Samtidig bor der typisk også flere børn i aldersgruppen 5-15 år med anden etnisk baggrund end dansk. Ydermere udgør børn i aldersgruppen 5-15 år med anden etnisk baggrund end dansk også en større andel af denne befolkningsgruppe end blandt kommuner som helhed. Dette faktum bør man have in mente, når man fortolker rapportens konklusioner.

Sidst men ikke mindst har skolechefer i sammenlagte kommuner været mindre tilbøjelige til at besvare spørgeskemaet. Dette fremgår af tabel 5.

Tabel 5
Bortfaldsanalyse – andel sammenlagte kommuner blandt de kommuner der har besvaret kontra alle kommuner.

	N	Andel kommuner der er sammenlagte
Kommuner		
Kommuner der har besvaret	59	55,9%
Alle kommuner	98	67,3%

Kilde: Danmarks Statistik samt spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer og befolkningsstatistikken, Danmarks Statistik

Den lavere svarprocent blandt sammenlagte kommuner skyldes sandsynligvis, at de nye kommuner endnu ikke er kommet ordentligt på plads og ikke her har fået etableret målsætninger og praksisser på områder som undervisningen i dansk som andetsprog.

Styrker og svagheder ved den anvendte form for dataindsamling

At indsamle data på baggrund af spørgeskemaer rummer både styrker og svagheder i relation til eksempelvis detaljeringsgrad og graden af generaliserbarhed i forhold til andre dataindsamlingsmetoder som fx registerbaserede data eller fokusgrupper.

For så vidt angår detaljeringsgrad må dataindsamling på baggrund af fokusgrupper siges at have den højeste detaljeringsgrad. Det skyldes, at dataindsamlere har udpræget mulighed for at bestemme, hvad der skal spørges om. Ydermere kan spørgerammen tilpasses undervejs i dataindsamlingen, idet fokusgrupper er en dynamisk proces. Som en anden ekstrem kan nævnes registerbaserede data, hvor datamaterialet i princippet er "indsamlet" på forhånd. Det vil med andre ord sige, at man ikke har mulighed for at bestemme, "hvad der skal spørges om", men er nødsaget til at anvende de data, der nu engang ligger tilgængelige. Spørgeskemaer befinder sig midt imellem de to ekstremer. Dataindsamlingen er ikke direkte dynamisk, idet baggrunden er et præfabrikeret spørgeskema, som er fælles for alle respondenter, men spørgeskemaet kan fokusere på lige nøjagtig de

områder, man ønsker at opnå indsigt i, og spørgsmålene kan målrettes på den baggrund.

Samme overvejelser kan man gøre sig i relation til generaliserbarhed. Dataindsamling på baggrund af fokusgrupper har i den forbindelse den ringeste grad af generaliserbarhed, idet datamaterialet typisk baserer sig på relativt få respondenter og ofte er meget områdespecifikt. Derudover er processen dynamisk, og der vil ikke være to fokusgrupper, hvor deltagerne er præsenteret for præcis de samme spørgsmål i præcis den samme rækkefølge osv. Modsat har registerbaserede data den højeste grad af generaliserbarhed, idet de er mindre områdespecifikke og typisk baserer sig på mange respondenter. Igen befinder spørgeskemaer sig midt imellem de to ekstremer. Man har typisk mulighed for at indhente besvarelser fra relativt mange respondenter – dog ikke så mange som ved registerbaserede data – og man ved, at alle respondenter er blevet præsenteret for præcis de samme spørgsmål, idet processen ikke er dynamisk.

Det er i denne undersøgelse netop på grund af relativt høje krav til både detaljeringsgrad og generaliserbarhed, at dataindsamlingen er foretaget på baggrund af spørgeskemaer. Emnet for undersøgelsen er relativt specifikt, men resultaterne skal samtidig kunne generaliseres relativt bredt. Dataindsamling på baggrund af spørgeskemaer anses derfor som mest velegnet i dette tilfælde.

Karakteristik af de deltagende kommuner og skoler

Afgrænsninger og grupperinger i dataanalysen.

I analysen er skoler og kommuner inddelt i grupper med udgangspunkt i omfanget af tosprogede elever og indvandrere på hhv. skoler og i kommunerne. For skolernes vedkommende er opdelingen foretaget på baggrund af *andelen af tosprogede elever* på den enkelte skole, mens det for kommunernes vedkommende er foretaget på baggrund af *indvandrersandelen i aldersgruppen 5-15 år* i den enkelte kommune.

Skolerne opdeles i tre grupper på baggrund af andelen af tosprogede elever: Skoler⁵ med mindre end 20% tosprogede elever (<20%), skoler med 20-40% og skoler med mere en 40% tosprogede elever (>40%). Andelen af tosprogede elever er beregnet på baggrund af det i spørgeskemaet rapporterede elevtal og antal tosprogede elever. Ved tosprogede elever forstås elever - som beskrevet i indledningen til denne rapport - der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk. Fordelingen af de skoler, der har besvaret spørgeskemaet, er på den baggrund beskrevet i tabel 6.

Tabel 6
Fordelingen af skoler på baggrund af andelen af tosprogede elever

Q1: "Hvad er det samlede antal elever på din skole?"

Q2: "Hvad er det samlede antal tosprogede elever på din skole?"

	Antal i %
Skoler	
Skoler med en lav andel af tosprogede elever (<20%)	62%
Skoler med en mellem høj andel af tosprogede elever (20-40%)	20%
Skoler med en høj andel af tosprogede elever (>40%)	12%
Havde ikke angivet samlet elevtal eller antal tosprogede elever	6%
I alt	100%
<i>N (antal)</i>	186

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Som det ses af tabellen har 62% af skolerne en lav andel af tosprogede elever, 20% har en mellemhøj andel mens 12% har en høj andel af tosprogede elever. 6% af skolerne har i deres besvarelse af spørgeskemaet ikke oplyst et samlet elevtal og/eller antallet af tosprogede elever, og andelen af tosprogede elever kunne derfor ikke beregnes.

Kommunerne inddeles også i tre grupper, men for kommunernes vedkommende foretages opdelingen ikke på baggrund af tosprogede elever i

⁵ Trods udvælgelse af skoler med mere end 5% tosprogede (baseret på oplysninger fra UNI-C) har det efterfølgende på baggrund af spørgeskemabesvarelserne vist sig at nogle få skoler havde <5% tosprogede.

kommunen men i stedet på baggrund af *indvandrерandelen i aldersgruppen 5-15 år* i den enkelte kommune. Det har resulteret i følgende grupper: Kommuner med en indvandrерandel på mindre end 5% (<5%), kommuner med en indvandrерandel på 5-15% og kommuner med en indvandrерandel på mere end 15% (>15%). Oplysninger omkring indvandrерandelen i aldersgruppen 5-15 år er pr. 1/1-2007 og er hentet fra Statistikbanken, Danmarks Statistik. Indvandrere følger derfor definitionen fra Danmarks Statistik og indbefatter både indvandrere og efterkommere⁶. Fordelingen af de kommuner, der har besvaret spørgeskemaet, er på baggrund af indvandrерandelen i aldersgruppen 5-15 år beskrevet i tabel 7.

Tabel 7
Fordelingen af kommuner på baggrund af indvandrерandelen i aldersgruppen 5-15 år i kommunen¹⁾

Kommuner	Antal i %
Lav indvandrерandel i aldersgruppen 5-15 år (<5%)	27%
Mellem indvandrерandel i aldersgruppen 5-15 år (5-15%)	54%
Høj indvandrерandel i aldersgruppen 5-15 år (>15%)	19%
I alt	100%

N (antal) 59

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skolechefer og befolkningsstatistikken, Danmarks Statistik

¹⁾*Befolkningsstatistikken d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.*

Som det ses i ovenstående tabel, har 27% af kommunerne en "lav" indvandreandel i aldersgruppen 5-15 år, 54% har en "mellemhøj" indvandreandel, mens 19% af kommunerne har en "høj" indvandreandel i aldersgruppen 5-15 år.

Karakteristika af skolerne

Tabel B.1 i bilag B giver en kortfattet beskrivelse af skoledatasættet, der bygger på skoleledernes besvarelser af spørgeskemaet.

Det gennemsnitlige elevtal på skolerne er 464 elever, hvoraf 19% er tosprogede. For så vidt angår undervisning i dansk som andetsprog fremgår det, at den gennemsnitlige andel af tosprogede elever, der modtager *basisundervisning*, er stabil på 6-8% uanset andelen af tosprogede elever på skolen. Den gennemsnitlige andel af tosprogede elever, der modtager *supplerende undervisning*, forholder sig også nogenlunde konstant på 46-52%.

⁶ Indvandrere er født i udlandet. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen også som indvandrer. Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er udenlandsk statsborger, opfattes personen også som efterkommer. Når en eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere. Fastholder danskfødte forældre imidlertid begge et udenlandsk statsborgerskab, vil deres børn blive klassificeret som efterkommere.

Hvis man fokuserer på lærerne på de deltagende skoler i undersøgelsen, ser man, at der i gennemsnit er ansat 43 lærere, hvoraf 15% underviser i dansk som andetsprog. Her er der en vis spredning mellem skoler med lav, mellem og høj andel af tosprogede elever. Kun 9% af lærerne på skoler med lav andel af tosprogede elever (<20%) underviser i dansk som andetsprog, 19% af lærerne på skoler med mellemlig andel af tosprogede elever (20-40%) underviser i dansk som andet sprog, mens 42% af lærerne på skoler med høj andel af tosprogede elever (>40%) underviser i faget.

I gennemsnit har 41% af skolerne tosprogede lærere ansat. Igen er der en vis variation på baggrund af andelen af tosprogede elever på den enkelte skole, idet skoler med mange tosprogede elever også har flere tosprogede lærere ansat. I gennemsnit udgør tosprogede lærere 6% af lærerstaben på de skoler, der har tosprogede lærere ansat, og 75% af de tosprogede lærere har en dansk læreruddannelse. Med hensyn til undervisning i dansk som andetsprog underviser 51% af de tosprogede lærere i dansk som andetsprog.

Karakteristika af kommunerne

Tabel B.2 giver i bilag B en kortfattet beskrivelse af kommunedatasættet.

Her fremgår det, at de kommuner, der har besvaret spørgeskemaet, i gennemsnit har 6386 elever fra 0.-9. klassetrin, hvoraf i gennemsnit 749 er tosprogede. I gennemsnit modtager 291 af de tosprogede elever *supplerende undervisning*, mens 29 modtager *basisundervisning*.

Samtidig kan man af tabellen se, at kommunerne i gennemsnit har 44 underviserer i dansk som andetsprog, og der er flere i kommuner med en høj indvandrerandel i aldersgruppen 5-15 år.

De enkelte kommuner har i gennemsnit 5 tosprogede lærere ansat (dvs. lærere der selv er tosprogede), igen med den forventede variation over indvandrerandelen i aldersgruppen 5-15 år i kommunen. Langt hovedparten, nemlig 74% af disse tosprogede lærere, har en dansk læreruddannelse.

Efter denne korte introducerende beskrivelse vil vi nu overgå til at analysere de 5 aspekter, som de er blevet besvaret i spørgeskemaerne.

Skolerne

I dette afsnit beskrives på baggrund af skoleledernes besvarelser af spørgeskemaet de fem centrale aspekter, som er beskrevet ovenfor: Målsætninger, rammer og ressourcer; visitering; lærernes kvalifikationer og kompetencer; kvalitetssikring; skole-hjem samarbejdet. Derudover fokuseres på yderligere to aspekter, nemlig organiseringen af undervisningen i dansk som andetsprog og anvendelsen af test.

Målsætning, rammer og ressourcer

Først fokuseres på skolernes målsætning, rammer og ressourcer i forbindelse med undervisningen af tosprogede elever. I hvilket omfang kommunerne, ifølge skolelederne, har formuleret målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever er beskrevet i tabel 8.

Tabel 8

Målsætninger vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog

Q26: "Har din kommune formuleret målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever?" (ja/nej/ved ikke)

Q27: "Har din skole – udover eventuelle kommunale målsætninger - formuleret egne målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever?" (ja/nej)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Har kommunen formuleret målsætninger				
Ja	55%	46%	57%	91%
Nej	26%	30%	31%	4%
Ved ikke	19%	24%	11%	4%
N (antal)	182	114	35	23
Har skolerne formuleret egne målsætninger				
Ja	29%	19%	35%	65%
Nej	71%	81%	65%	35%
N (antal)	183	115	34	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk at idet andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Blandt skolelederne svarer 55% ja til, at deres kommune har formuleret målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever, mens 26% svarer, at deres kommune ikke har sådanne målsætninger. 19% svarer at det ved de faktisk ikke. Andelen af skoleledere, der ved, at deres kommune har formuleret målsætninger for undervisningen af tosprogede elever, stiger, jo højere andelen af tosprogede elever er på skolen. Det vil altså sige, at tvivlen omkring, hvorvidt kommunerne har formuleret målsætninger om

undervisning af tosprogede elever, er højest på skoler med få tosprogede elever og mindst på skoler med mange tosprogede elever.

Udover eventuelle kommunale målsætninger for undervisningen af tosprogede elever har nogle skoler også selv formuleret deres egne målsætninger på området. Dette gør sig gældende for 29% af skolerne. Jo flere tosprogede elever skolerne har, jo større andel har fastsat deres egne målsætninger om undervisningen af tosprogede elever. Dette peger i retning af, at skoler og kommuner med en højere andel af tosprogede elever har større fokus på de krav, det netop stiller til skolerne.

Skolelederne blev i spørgeskemaet bedt om på en skala fra 1 til 10 at bedømme i hvilken grad deres kommune støtter op omkring undervisningen af tosprogede elever på deres skole (hvor 1 er i ringe grad og 10 er i høj grad). Resultatet af dette er beskrevet i tabel 9.

Tabel 9
Kommunal opbakning til undervisningen af tosprogede

Q30: "I hvilken grad oplever du, at din kommune støtter op omkring undervisningen af tosprogede på din skole?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er i ringe grad og 10 er i høj grad)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Kommunal opbakning				
Vurdering af kommunal opbakning	6,2	5,5	7,1	7,2
<i>N (antal)</i>	181	112	35	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Den gennemsnitlige vurdering af den kommunale opbakning, som den fremgår af tabellen, ligger med en score på 6,2 (på en skala fra 1 til 10). Her er der tilbøjelighed til, at jo flere tosprogede elever en skole har, jo mere oplever skolelederne, at kommunen støtter op omkring undervisningen af tosprogede elever.

Dansk som andetsprog – en dimension i alle fag

En ting er målsætninger og opbakning – en anden ting er konkrete handlingstiltag således, at målsætninger opfyldes og i sidste ende bliver omsat til praksis. Til at belyse dette er udpeget en række tiltag, der kan medvirke til at sikre, at dansk som andetsprog bliver en dimension i alle fag. Skolelederne blev på den baggrund spurgt om, hvilken praksis de anvender på deres skole. Tabel 10 viser hvilken praksis skolerne har brugt til at sikre at dansk som andetsprog bliver en dimension i alle fag.

Den mest anvendte praksis er, at skolen har en materialesamling vedrørende dansk som andetsprog, idet 74% af skolerne har et sådant materiale. Andelen er størst på skoler med "mellem" eller "høj" andel af tosprogede elever. 67% af skolerne har vidensdeling med funktionslærere/koordinatorer om dansk som andetsprog. Her er andelen også størst på skoler med "mellem" eller "høj" andel af tosprogede elever. 40% af alle skolerne udbyder lærerkurser i dansk som andetsprog. Dette tal er oppe på 74% for skoler med en "høj" andel af tosprogede elever. Nogle skoler, nærmere bestemt 19%, har ladet dansk som andetsprog indgå som en dimension i alle årsplaner, mens 21% af skolerne har lavet særlige årsplaner for undervisningen i dansk som andetsprog.

Tabel 10
Praksis til sikring af at dansk som andetsprog bliver en dimension i alle fag

Q33: "Hvilken praksis har I på skolen for at sikre, at dansk som andetsprog indgår som en dimension i alle fag på din skole?" (tilladt at sætte flere kryds)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Praksis				
Dansk som andetsprog indgår som en dimension i alle årsplaner	19%	6%	27%	74%
Der udarbejdes særlige årsplaner for undervisningen i dansk som andetsprog	21%	20%	19%	30%
Dansk som andetsprog indgår som en dimension i efteruddannelsesplaner	37%	28%	41%	78%
Dansk som andetsprog er et emne på pædagogiske rådsmøder	35%	32%	51%	39%
Skolen har en materialesamling vedrørende dansk som andetsprog	74%	67%	92%	87%
Der udbydes lærerkonferencer vedrørende dansk som andetsprog på intranettet	18%	13%	32%	26%
Vidensdeling med funktionslærere/koordinatorer om dansk som andetsprog	67%	59%	86%	87%
Der udbydes lærerkurser i dansk som andetsprog	40%	32%	46%	74%
Der afholdes temadage om dansk som andetsprog	19%	10%	30%	52%
Andet (åbent spørgsmål):	12%	9%	19%	17%
Ingen praksis	8%	10%	3%	0%
N (antal)	186	115	37	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Nogle skoler, nærmere bestemt 8%, har ingen praksis til sikring af, at dansk som andetsprog bliver en dimension i alle fag. Det er mest udbredt blandt skoler med en lav andel af tosprogede elever, hvor det er 10% af disse skoler, der ingen praksis har. Samtlige skoler med "høj" andel af tosprogede elever har en eller anden form for praksis til sikring af, at dansk som andetsprog er en dimension i alle fag. Resultaterne i dette afsnit er

igen med til at understrege, at skoler og kommuner med en højere andel af tosprogede elever har større fokus det område.

Økonomiske ressourcer og lovgivningsmæssige rammer

Når det kommer til de økonomiske ressourcer, som kommunen tildeler den enkelte skole til undervisningen i dansk som andetsprog, er skolelederen blevet bedt om at bedømme disse ressourcer på en skala fra 1 til 10 (hvor 1 er "meget ringe grad" og 10 er "meget gode"). Resultatet af denne bedømmelse er beskrevet i tabel B.3 i bilag B. Samlet set bedømmer skolelederne de økonomiske ressourcer til en score på 5,5 (på en skala fra 1 til 10), hvilket svarer til middelhøj. Her er der en tendens til, at skoleledere på skoler med "mellem" eller "høj" andel af tosprogede elever generelt er lidt mere tilfredse med de økonomiske rammer end skoleledere på skoler med "lav" andel af tosprogede elever.

De lovgivningsmæssige rammer bliver bedømt til 6,1 af skolelederne, hvilket igen vil sige lidt over middel. Her er der ingen nævneværdig forskel på besvarelserne i forhold til, om skolerne har få eller mange tosprogede elever. Det er dog ikke alle skoleledere, der kender de lovgivningsmæssige rammer, idet 7% angiver, at de ikke har kendskab til de lovgivningsmæssige rammer.

Visitering

Dette afsnit omhandler visiteringen af de tosprogede elever: Hvem foretager vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog, hvornår i skoleforløbet bliver en sådan visitation foretaget og ikke mindst hvor ofte foretages vurderinger på baggrund af nedskrevne procedurer. Der sondres i dette afsnit imellem vurderinger foretaget ved *optagelse* på skolerne og ved *overgange* senere i skoleforløbet.

Vurdering ved optagelse på skolerne

Tabel 11 beskriver vurderingen af tosprogede elevs sprogstøttebehov ved *optagelse* på skolerne i 0. klasse og ved *optagelse* på skolerne senere i skoleforløbet.

Som ovenstående tabel viser, bliver der stort set altid foretaget en vurdering af den tosprogede elev ved skolestart - både ved optagelse i 0.klasse, hvor 97% af skolerne svarer, at de foretager en vurdering, men endnu oftere ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet, hvor 99% af skolerne svarer, at de gør. Det er ofte skolelederen, der foretager vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov, men også konsulenter for tosprogede elever varetager en stor del af vurderingerne.

Tabel 11**Vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov ved optagelse på skolerne**

Q6: "Hvem foretager i din kommune vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog ved optagelse på skolerne i 0. klasse?" (tilladt at sætte flere kryds)

Q8: "Hvem foretager i din kommune vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet?" (tilladt at sætte flere kryds)

Q7 & Q9: "Sker ovenstående vurdering(er) efter nedskrevne procedurer?" (ja/nej)

	Ved optagelse på skolerne i 0. klasse	Ved optagelse på skolerne Senere i skoleforløbet
Foretages en vurdering?		
Ja	94%	99%
Nej	6%	1%
I alt	100%	100%
<i>N (antal)</i>	186	186
Hvem foretager vurderingen?		
Skolelederen	52%	59%
§4a-konsulent/koordinator	25%	13%
Konsulent for tosprogede	41%	33%
Tale/hørepedagog	28%	10%
Skolepsykologen	25%	20%
Andre (åbent)	40%	56%
Gennemsnitligt antal personer der deltager i vurderingen	2,1	1,9
Andel vurderinger der foretages på baggrund af nedskrevne procedurer	49%	36%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Når der foretages vurdering ved optagelse på skolerne i 0. klasse, er det på 29% af skolerne én person, der foretager vurderingen, på 38% to personer, på 29% tre personer og på 5% af skolerne fire personer eller flere. Når der foretages vurdering ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet, er det på 40% af skolerne én person, der foretager vurderingen, på 36% to personer, på 18% tre personer og på 5% af skolerne fire personer eller flere. Der er i gennemsnit 2 personer med til at vurdere de tosprogede elevers behov for undervisning i dansk som andetsprog både, når de optages i skolerne i 0. klasse, og når de optages senere i skoleforløbet (hhv. 2,1 og 1,9).

Vedrørende vurderingerne ved optagelse i 0.klasse svarer 49% af skolerne, at de foretages på baggrund af nedskrevne procedurer, mens det er færre ved optagelse senere i skoleforløbet, hvor 36% svarer, at de foretager en vurdering. Over halvdelen af vurderingerne foretages altså uden, at de baserer sig på nedskrevne procedurer, når det drejer sig om børn, der optages på skolerne i 0. klasse, og det er tæt på to ud af tre, når det drejer sig om optagelse på skolerne senere i skoleforløbet.

Inden optagelse på skolerne i 0. klasse vil en lang række af de tosprogede elever have modtaget sprogstimulering. Dette betegnes også som §4a-indsatsen. Skolelederne blev på den baggrund bedt om at vurdere hvilket udbytte, de opfatter sprogstimuleringen har for de tosprogede elevers skoleforløb i relation til hhv. faglige og sociale kompetencer (på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er intet udbytte og 10 er stort udbytte). Resultatet af dette er beskrevet i tabel B.4 i bilag B, hvor det fremgår, at skolelederne skønner, at de tosprogede elever har et relativt positivt udbytte af sprogstimuleringen både i forhold til faglige kompetencer (scorer 7,4 på en skala fra 1 til 10) og sociale kompetencer (scorer 7,1 på en skala fra 1 til 10). Skoleledere på skoler med en høj andel af tosprogede elever giver udtryk for at udbyttet af sprogstimuleringen er mindre end skoleledere på skoler med en lav og mellemhøj andel af tosprogede elever.

Vurdering ved overgange senere i skoleforløbet

Hvis man herefter, i tabel 12, kigger på vurderingen af tosprogede elevers sprogstøttebehov ved andre *overgange* senere i skoleforløbet ser man, at 80% svarer ja til, at der sker en vurdering "ved løbende evaluering når vi mødes i andre sammenhænge (teammøder etc.)".

Her er det primært klasselæreren, underviseren i dansk som andetsprog og faglæreren, der foretager vurderingerne. 52% svarer ja til, at der sker en vurdering ved overgange fra basisundervisning til supplerende undervisning eller ved overgange fra supplerende undervisning til almindelig undervisning. Her er det primært underviseren i dansk som andetsprog og klasselæreren, som foretager vurderingen.

Ved de forskellige overgange i tabel 12 er der på 13-22% af skolerne 1-2 personer, der i fællesskab foretager vurderingerne, mens det på 78-86% er tre personer eller flere. I alt er der i gennemsnit 3 personer, der deltager i vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog, når det drejer sig om overgange senere i skoleforløbet.

Blandt skolerne svarer 32-44%, at vurderingerne foretages efter nedskrevne procedurer.

Tabel 12**Vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov senere i skoleforløbet**

Q10: "Vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andet-sprog senere i skoleforløbet, for elever der er optaget på skolen, sker på følgende tidspunkter:

- Ved overgange fra basisundervisning til supplerende undervisning eller alm. undervisning
- Ved overgange fra supplerende undervisning til alm. undervisning
- Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der tidligere har modtaget basisundervisning
- Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der ikke tidligere har modtaget basisundervisning
- Ved løbende evaluering når vi mødes i andre sammenhænge (teammøder etc.)"

Q11: "Ved de forskellige overgange a.-e. defineret i Q23, hvem foretager i de tilfælde vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog på din skole?"

Q12: "Ved overgange senere i skoleforløbet for elever, der allerede er optaget på din skole - sker vurderingen da efter nedskrevne procedurer?"

	Tidspunkter senere i skoleforløbet				
	a)	b)	c)	d)	e)
	Ved overgange fra basisundervisning til supplerende eller alm. undervisning?	Ved overgange fra supplerende til alm. undervisning	Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der tidligere har modtaget basisundervisning	Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der ikke tidligere har modtaget basisundervisning	Ved løbende evaluering når vi mødes i andre sammenhænge (teammøder etc.)
Foretages en vurdering?					
Ja	52%	52%	33%	34%	80%
Nej	48%	48%	67%	66%	20%
I alt	100%	100%	100%	100%	100%
<i>N (antal)</i>	97	97	62	64	149
Hvem foretager vurderingen?					
Skolelederen	44%	36%	37%	36%	36%
Konsulent for tosprogede	33%	16%	24%	19%	16%
Tale/hørepedagog	7%	5%	8%	11%	5%
Skolepsykologen	15%	10%	18%	22%	23%
Klasselæreren	63%	74%	77%	80%	83%
Faglæreren	31%	39%	45%	47%	62%
Undv. i dansk som andetsprog	66%	79%	69%	66%	68%
Andre (åben)	16%	18%	16%	19%	17%
Gennemsnitligt antal personer der deltager i vurderingen	2,8	2,8	3,0	3,0	3,1
Andel vurderinger der foretages på baggrund af nedskrevne procedurer	44%	40%	36%	32%	42%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Lærernes kvalifikationer og kompetencer

Følgende afsnit omhandler lærernes kvalifikationer og kompetencer i relation til at undervise i dansk som andetsprog, samt hvor mange ressourcer skolerne bruger på opkvalificering af lærerne inden for dette område.

Indledningsvis blev skolelederne bedt om at angive, hvor mange af skolens undervisere i dansk som andetsprog, der enten har påbegyndt eller afsluttet følgende uddannelser eller efteruddannelser: Den grundlæggende efteruddannelse i undervisningen af tosprogede elever, liniefag i dansk som andetsprog og diplomuddannelsen i dansk som andetsprog. Resultatet er beskrevet i tabel 13.

Tabel 13

Efteruddannelse af lærere der underviser i dansk som andetsprog.

Q16: "Hvor mange undervisere i dansk som andetsprog på din skole har enten påbegyndt eller færdiggjort følgende uddannelser/efteruddannelser?"

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Efteruddannelse				
Påbegyndt den grundlæggende efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever	15%	17%	15%	10%
Afsluttet den grundlæggende efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever	28%	30%	27%	26%
Påbegyndt liniefag i dansk som andetsprog	4%	5%	2%	6%
Afsluttet liniefag i dansk som andetsprog	13%	10%	15%	23%
Påbegyndt diplomuddannelse i dansk som andetsprog	1%	1%	0%	4%
Afsluttet diplomuddannelse i dansk som andetsprog	2%	2%	0%	2%
<i>N (antal)</i>	164	101	32	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at da ikke alle respondenter har besvaret alle spørgsmål og andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Af de lærere, som underviser i dansk som andetsprog, har 43% enten påbegyndt eller afsluttet den grundlæggende efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever, mens 17% af lærerne enten har begyndt eller afsluttet liniefag i dansk som andetsprog. Heraf er der flest lærere fra skoler med "høj" andel af tosprogede elever, som har afsluttet liniefag i dansk som andetsprog. Der er kun ganske få, der har enten påbegyndt eller afsluttet diplomuddannelsen i dansk som andetsprog.

Undervisernes deltagelse i aktiviteter

Udover konkret uddannelse og efteruddannelse er det også relevant at se på, hvilke aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog, skolens lærere har deltaget i. Det er beskrevet i tabel 14.

Tabel 14
Deltagelse i aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog

Q23: "Hvilke aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog har din skoles lærere deltaget i inden for de seneste 3 år?" (tilladt at sætte flere kryds)

	Enkelte lærere	Alle lærere
Deltagelse i aktiviteter		
Andel af skoler hvor lærere har deltaget i aktiviteter	79%	48%
Aktiviteter		
Kurser	68%	19%
Pædagogiske dage	19%	31%
Andre aktiviteter (åben)	17%	10%
<i>N (antal)</i>	<i>186</i>	<i>186</i>

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

På 48% af skolerne har alle skolens lærere deltaget i aktiviteter vedrørende dansk som andetsprog, og her har det hovedsageligt være pædagogiske dage, det har drejet sig om. På 79% af skolerne har enkelte lærere derudover også deltaget i andre aktiviteter, og her har det hovedsageligt drejet sig om kurser.

Ressourceanvendelse

Opkvalificering og deltagelse i aktiviteter skal ses i relation til at skolerne ofte selv forvalter de penge, de får, og derfor selv bestemmer, i hvilket omfang de skal anvendes til opkvalificering af lærerne inden for undervisningen i dansk som andetsprog. For at belyse dette blev skolelederne bedt om at angive, hvor stor en andel af det samlede beløb til opkvalificering, der anvendes til opkvalificering inden for undervisning i dansk som andetsprog. Dette er beskrevet i tabel 15.

Af det samlede beløb, der anvendes til opkvalificering af lærerne på skolerne, anvendes gennemsnitligt 16% til opkvalificering inden for undervisning i dansk som andetsprog. På skoler med "høj" andel af tosprogede elever er dette tal højere, og her anvendes 29% af det samlede opkvalificeringsbeløb til opkvalificering inden for undervisning i dansk som andetsprog.

Tabel 15**Anvendelse af ressourcer og opkvalificering indenfor dansk som andetsprog**

Q31: "Af det samlede beløb der anvendes til opkvalificering af lærerne på din skole, hvor stor en andel anvendes da til opkvalificering indenfor undervisning i dansk som andetsprog?"

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Ressourcer til opkvalificering				
Andel der anvendes til opkvalificering indenfor undervisning i dansk som andetsprog?	16%	15%	12%	29%
N (antal)	170	107	32	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Kvalitetssikring

Dette afsnit omhandler skoleledernes indblik i tilrettelæggelsen af undervisningen, så den svarer til de tosprogede elevers behov, hvad skolelederne konkret gør for at skabe sig et indblik i spørgsmål vedrørende undervisning af tosprogede elever, og hvorvidt udbyttet af denne undervisning registreres.

Tabel 16**Skoleledernes indblik i tilrettelæggelsen af undervisningen så den svarer til de tosprogede elevers behov**

Q24: "Hvilket kendskab har du til, hvordan lærerne på din skole arbejder med at tilrettelægge undervisningen, så den svarer til de tosprogede elevers behov og forudsætninger?"

	Omfang af kendskab				Total	N (antal)
	Intet	Begrænset	Over-ordnet	Konkret og detaljeret		
Områder						
Lærernes overordnede tilrettelæggelse af undervisningen på fx afdelings-, årgangs- eller fagniveau	1%	12%	75%	12%	100%	182
Lærernes konkrete tilrettelæggelse på fx klasseteamniveau, herunder kendskab til undervisningsforløb?	1%	33%	59%	7%	100%	183
De tosprogede elevers individuelle elevmål?	10%	39%	42%	9%	100%	183
De måder hvorpå lærerne samarbejder med eleverne om at fastlægge arbejdsformer, metoder og stofvalg?	6%	31%	58%	5%	100%	182

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Skolelederne blev spurgt om, hvilket kendskab de har til at vurdere, hvordan lærerne på deres skole arbejder med at tilrettelægge undervisningen,

så den svarer til de tosprogede elevers behov og forudsætninger. Resultatet af dette er beskrevet i tabel 16.

Kun få skoleledere har et konkret og detaljeret kendskab til, hvordan lærerne arbejder med at tilrettelægge undervisningen, så den svarer til de tosprogede elevers behov og forudsætninger, men samtidig er det endnu færre, der intet kendskab har til disse områder.

I alt angiver 75% af skolelederne, at de har et overordnet kendskab til lærernes overordnede tilrettelæggelse af undervisningen, og 12% at de har et konkret og detaljeret kendskab, mens 12% angiver, at de kun har et begrænset kendskab til dette. Samtidig har 59% et overordnet kendskab til lærernes konkrete tilrettelæggelse, og 7% angiver, at de har et konkret og detaljeret kendskab, mens 33% angivet at de kun har et begrænset kendskab til dette. 58% har et overordnet kendskab til de måder, hvorpå lærerne samarbejder med eleverne om at fastlægge arbejdsformer, metoder og stofvalg, og 5% har et konkret og detaljeret kendskab til dette, mens 31% kun har et begrænset kendskab. 42% af skolelederne har et overordnet kendskab til de tosprogede elevers individuelle elevplaner og 9% har et konkret og detaljeret kendskab til dette, mens 39% kun har et begrænset kendskab. Kun få skoleledere angiver at de intet kendskab har til områderne og flest i relation til de tosprogede elevers individuelle elevplaner, hvor 10% svarer, at de intet kendskab har.

Det er i den forbindelse relevant at undersøge, hvad skolelederne konkret gør for at få kendskab til undervisningen af tosprogede elever. Dette er beskrevet i tabel B.5 i bilag B, hvor det fremgår, at 75% af skolelederne gør en særlig indsats for at være i dialog med lærerne om undervisningen af tosprogede elever. Blandt skoler med "høj" andel af tosprogede elever gør samtlige skoleledere (100%) en særlig indsats for dialogen med lærerne om undervisningen af tosprogede elever. Derudover angiver 67% af skolelederne, at de får assistance fra tosprogskonsulenter eller andre områdeeksperter, 47% gør en særlig indsats for at orientere sig generelt om tosprogede børns kulturelle baggrund, mens 45% deltager i kurser omhandlende dansk som andetsprog. Der er 5% af skolelederne, som svarer, at de "ikke gør noget særligt" for at få indblik i spørgsmål vedrørende undervisningen af tosprogede elever på deres skole. Blandt disse er der ingen skoleledere fra skoler med "høj" andel af tosprogede elever.

Som en del af kvalitetssikringen er det også relevant at undersøge, om skolerne registrerer de tosprogede elevers udbytte af undervisningen – dels den almindelige undervisning såvel som undervisningen i dansk som andetsprog. Dette er belyst i tabel B.6, i bilag B. Til spørgsmålet om hvorvidt skolerne foretager en registrering af tosprogede elevers udbytte af almindelig undervisning, svarer 57% "ja", mens 43% svarer "nej". 51% af skolerne registrerer udbyttet af undervisningen i dansk som andetsprog, mens 49%

ikke gør det. Det vil altså sige at det er ca. 50/50, om skolerne foretager en registrering af tosprogede elevers udbytte af henholdsvis den almindelige undervisning og af undervisningen i dansk som andetsprog. Der er 6% af skolerne, der særskilt registrerer tosprogede elevers resultater ved afgangsprøven. Registreringen af de tosprogede elevers udbytte af undervisningen – både den almindelige undervisning såvel som undervisningen i dansk som andetsprog – er mest udbredt blandt skoler med en mellemhøj eller høj andel af tosprogede elever.

Skole-hjemsamarbejdet

Dette afsnit om skole-hjem samarbejdet handler om, hvordan skolerne kommunikerer med forældre til tosprogede elever, og hvilke kommunikationstyper skolerne anvender. Dette er beskrevet i tabel 17.

Tabel 17

Skole-hjem samarbejdet – hvordan der kommunikeres med forældre til tosprogede elever

Q32: "Hvilke kommunikationstyper anvender I til forældre til tosprogede børn på din skole?" (tilladt at sætte flere krydser)

	Alle kommuner	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Kommunikationstyper				
Der anvendes ikke særlige kommunikationstyper til tosprogede forældre	5%	8%	0%	0%
Oversat skriftligt materiale	47%	35%	70%	78%
Særligt udarbejdet skriftligt materiale på de tosprogede elevers forældres modersmål	35%	32%	41%	52%
Forældreforum	20%	16%	30%	30%
Hjemmebesøg	45%	41%	38%	78%
Telefonisk kontakt	65%	57%	76%	91%
Tolk	89%	88%	89%	96%
N (antal)	186	115	37	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabellen viser, at 89% af alle skolerne anvender tolk. Lidt flere af skolerne med "høj" andel af tosprogede elever anvender tolk. 65% af skolerne har telefonisk kontakt til de tosprogede forældre. Her er der stor forskel mellem skoler med "lav" andel af tosprogede elever, hvor kun 57% har telefonisk kontakt, mens 91% af skoler med "høj" andel af tosprogede elever har telefonisk kontakt til forældrene til de tosprogede børn.

47% af skolerne har oversat skriftligt materiale. Igen er der betydelig forskel mellem skoler med "lav" og "høj" andel tosprogede elever, og 78% af skoler med "høj" andel tosprogede har således oversat skriftligt materiale til forældre med tosprogede børn.

8% af skoler med "lav" andel af tosprogede elever anvender ikke særlige kommunikationstyper til tosprogede forældre, mens alle (100%) skoler med "mellem" eller "høj" andel tosprogede elever anvender særligt kommunikationsmateriale til tosprogede forældre.

Organisering af undervisningen og anvendelse af test

Skolelederne er yderligere blevet spurgt om, hvorledes undervisning i dansk som andetsprog organiseres på deres skole, samt i hvilket omfang de anvender test blandt de tosprogede elever.

Organisering af undervisningen

I dette afsnit sættes fokus på skolernes organisering af undervisningen i dansk som andetsprog. Skolelederne blev på den baggrund spurgt om, i hvilket omfang underviserne i dansk som andetsprog indgår i det almindelige teamsamarbejde omkring klassen/årgangen, og om der var oprettet fagudvalg/fagteams for underviserne i dansk som andetsprog. Resultatet er beskrevet i tabel 18.

Tabel 18
Fagudvalg/fagteam og teamsamarbejde

Q17: "Indgår underviserne i dansk som andetsprog i et teamsamarbejde omkring klassen/årgangen?" (ja/nej)

Q22: "Er der på din skole etableret fagudvalg/fagteam alene for undervisere i dansk som andetsprog?" (ja/nej)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Teamsamarbejde				
Andel af skoler hvor underviserne i dansk som andetsprog indgår i teamsamarbejde omkring klassen/årgangen	70%	63%	83%	91%
<i>N (antal)</i>	181	112	36	22
Fagudvalg/fagteam				
Andel af skoler med etableret fagudvalg/fagteam alene for undervisere i dansk som andetsprog	58%	50%	83%	65%
<i>N (antal)</i>	185	115	36	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at dat andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Det ses i tabellen, at på 70% af skolerne indgår underviserne i dansk som andetsprog i teamsamarbejdet omkring den enkelte klasse/årgang. Tabellen viser også, at andelen er højere, jo flere tosprogede elever, der er på den enkelte skole. På skoler med "lav" andel af tosprogede elever er tallet 63%, mens der på skoler med "høj" andel af tosprogede elever er 91% af skolerne, der lader underviserne i dansk som andetsprog indgå i det øvrige teamsamarbejde. Dette understreger igen det generelle resultat, at skoler

med en højere andel af tosprogede elever har større fokus på de krav, det stiller til skolerne.

På 58% af skolerne er der etableret fagudvalg/fagteam for undervisere i dansk som andetsprog. Det bør bemærkes, at andelen er størst på skoler med en mellemhøj andel af tosprogede elever, hvor der er 83% af skolerne der har fagudvalg/fagteams for undervisere i dansk som andetsprog. Til sammenligning er der kun 65% af skoler med "høj" andel af tosprogede elever, der har tilsvarende teams på deres skoler.

Udover hvordan underviserne i dansk som andetsprog organiserer sig i fagudvalg/fagteams, er det relevant at belyse, hvordan undervisningen foretages og inden for hvilke rammer. Til det formål blev skolelederne spurgt om, i hvilken grad og på hvilke måder den *supplerende undervisning* i dansk som andetsprog organiseres og under hvilken form. Tabel 19 viser organiseringen af den supplerende undervisning i dansk som andetsprog.

Tabel 19
Organisering af den supplerende undervisning i dansk som andetsprog

Q24: "På hvilke måder og i hvilken grad organiseres den supplerende undervisning i dansk som andetsprog på din skole?"

	Anvendelsesgrad				Total	N (antal)
	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad		
Former						
Undervisningen i dansk som andetsprog er en integreret del af den almindelige klasseundervisning	13%	15%	49%	22%	100%	178
Der tilknyttes en ekstra lærer i undervisningen	20%	17%	44%	19%	100%	176
Der gives supplerende undervisning i dansk som andetsprog uden for den almindelige undervisningstid	16%	19%	41%	24%	100%	180
Der gives supplerende undervisning i dansk som andetsprog uden for klassen i den almindelige undervisningstid	13%	18%	44%	25%	100%	182

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Tabellen viser, at stort set alle fire former anvendes i cirka lige stor udstrækning – eller med andre ord at variationen i det store hele ikke synes særlig stor. 49% af skolerne svarer, at undervisningen i dansk som andetsprog i nogen grad er en integreret del af den almindelige klasseundervisning og 22% i høj grad. Omtrent samme mønster genfindes for de fire andre former.

I relation til organiseringen af undervisningen blev skolelederne desuden spurgt om, i hvilket omfang skolen samarbejder med skolernes fritidsdel (SFO) om undervisningen i dansk som andetsprog. De blev bedt om at be-

dømme omfanget af samarbejdet på en skala fra 1 til 10 (hvor 1 er i ringe omfang og 10 er i stort omfang). Det fremgår af tabel B.7 i bilag B, at den samlede score for skolernes samarbejde med skolernes fritidsdel er 3,9 (på en skala fra 1 til 10) og dermed noget nærmere et ringe omfang end et stort omfang. Her er der ingen nævneværdig forskel på baggrund af skolernes andel af tosprogede elever.

Anvendelse af test blandt tosprogede elever

Dette afsnit omhandler i hvilket omfang, der anvendes test af faglige og sproglige evner til tosprogede elever samt hvilke typer af test, der anvendes.

Skolelederne blev først bedt om at angive i hvilket omfang på en skala fra 1 til 10, der anvendes test til tosprogede elever (hvor 1 er i ringe omfang og 10 er i stort omfang). Resultatet heraf er beskrevet i tabel B.8 i bilag B. Samlet set anvendes tests for tosprogede elever i et omfang, der med en score på 4,9 (på en skala fra 1 til 10) svarer til lidt under middel. For skoler med en "lav" andel af tosprogede elever er scoren 4,6 og ligger altså lidt mere under middel og for skoler med "høj" andel af tosprogede elever er tallet 6,6 og altså et stykke over middel. Skoler med en høj andel af tosprogede elever anvender altså i højere grad test for tosprogede elever.

Hvis man vender blikket imod hvilke typer af test, der i givet fald anvendes, er dette beskrevet i tabel 20.

Tabel 20
Typer af test der anvendes til tosprogede elever

Q31: "Hvilke typer af test anvendes til tosprogede elever på din skole?" (tilladt at sætte flere kryds)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Typer af test				
Traditionelle talepædagogprøver	26%	19%	30%	48%
Traditionelle læseprøver	68%	61%	76%	91%
Materialer udarbejdet til tosprogede småbørn	25%	23%	24%	43%
Materialer udarbejdet til tosprogede skoleelever	52%	48%	59%	74%
Andre (åbent spørgsmål)	13%	12%	22%	13%
Der anvendes ingen test	13%	16%	11%	4%
<i>N (antal)</i>	186	115	37	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Der anvendes traditionelle læseprøver på 68% af skolerne. Blandt skoler med en "høj" andel af tosprogede elever er det faktisk 91%, der anvender traditionelle læseprøver til test af tosprogede elevers færdigheder. Der er

52% af alle skolerne, der anvender testmateriale, som er specielt udarbejdet til tosprogede elever. På skoler med "høj" andel af tosprogede elever er dette tal 74%.

Der er 13% af skolerne, hvor der ikke anvendes tests til tosprogede elever. Andelen af skoler, der ikke anvender tests til tosprogede elever, er proportionelt faldende med andelen af tosprogede elever på skolerne.

Når der spørges til, hvad det primære fokus er i de anvendte test til de tosprogede elever, svarer 67% af skolerne, at det er "både almen sprogfærdighed og faglige kundskaber" (tabel B.9 i bilag B). 18% har alene den alment sprogfærdighed som primært fokus, mens 3% alene har de faglige kundskaber som deres primære fokus.

I dette afsnit er tabel 10, 13 og 15 endvidere sammenholdt med data omkring prøveresultater i dansk og matematik i 9. klasse for elever med en anden etnisk baggrund⁷. Dette er gjort for at undersøge, om de kommuner, hvor skolerne (ifølge besvarelserne af spørgeskemaerne) har en mere etableret praksis til sikring af, at dansk som andetsprog bliver en dimension i alle fag eller i højere grad opkvalificerer underviserne og bruger flere ressourcer hertil, har oplevet en forbedring af prøveresultaterne i perioden mellem 2002 og 2006. Det har i analysen ikke været muligt at identificere en sådan sammenhæng.

⁷ Prøveresultater fra 2002 og 2006 fra alle typer af skoler, herunder efterskoler, folkeskoler, frie grundskoler og privatskoler, specialskoler og andre der er angivet sammen. Data er leveret af UNI-C.

Kommunerne

I dette afsnit beskrives de fem centrale aspekter (Målsætninger, rammer og ressourcer; Visitering; Lærernes kvalifikationer og kompetencer; Kvalitets-sikring; skole-hjem samarbejdet) på baggrund af de kommunale skolecheferes besvarelse af spørgeskemaet⁸.

Målsætninger, rammer og ressourcer

I spørgeskemaundersøgelsen spurgte vi de kommunale skolechefer om, hvorvidt deres kommune havde formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever. Svarene beskrives af tabel 21, hvor der yderligere er opdelt på indvandrerandelen⁹ i aldersgruppen 5-15 år i kommunerne.

Tabel 21

Har kommunerne formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever?

Q9: "Har din kommune formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever?" (ja/nej)

	Alle kom-muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Målsætninger				
Har formuleret målsætninger	48%	38%	48%	64%
<i>N (antal)</i>	58	16	31	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Som det ses af tabellen, svarer 48% af kommunerne bekræftende på, at de har udarbejdet målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever. Andelen, der har udarbejdet målsætninger, er i øvrigt størst i de kommuner, hvor indvandrerandelen i aldersgruppen 5-15 år er størst.

Kendskab til kommunernes målsætninger

På baggrund af skolechefernes besvarelse af dette spørgsmål er det interessant at undersøge, om skolelederne på kommunernes skoler er bekendt med, at deres kommune har formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever. Hvis man tager udgangspunkt i de kommunale skolechefer, der har besvaret spørgeskemaet, og sammen-

⁸ Det bør bemærkes, at afsnittet baseres på et relativt lille datamateriale, hvilket skal tages i betragtning, når konklusioner drages på baggrund af de konkrete ting, som afdækkes i afsnittet.

⁹ Som beskrevet ovenfor følger indvandrere i relation til kommunerne definitionen fra Danmarks statistik (dvs. indbefatter både indvandrere og efterkommere), og ikke definitionen af tosprogede.

holder deres besvarelse med de skoleledere i deres kommune, der har besvaret deres spørgeskema, ender vi op med en gruppe på 97 besvarelser fra skoleledere i kommuner, hvor den kommunale skolechef også har besvaret. Hvorledes de har besvaret spørgsmålene omkring kommunale målsætninger er præsenteret i tabel 22.

Tabel 22
Skoleledernes kendskab til kommunale skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever.

	Skoleledere			N (antal)
	Ja, kommunen har formuleret målsætninger på området	Nej, kommunen har ikke formuleret målsætninger på området	Ved ikke	
Kommunale skolechefer				
Ja, kommunen har formuleret målsætninger på området	49%	3%	5%	56
Nej, kommunen har ikke formuleret målsætninger på området	22%	11%	9%	41
N (antal)	69	14	14	97

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Af tabellen ser man, at det typiske billede er, at når kommunen har formuleret skolepolitiske målsætninger på området, ved skolelederne det godt, og tilsvarende, når kommunerne ikke har formuleret målsætninger. Samlet set 60% svarer rigtigt, mens 14% af skolelederne erkender, at de ikke ved det. Der er dog ca. 22%, der tror, at deres kommune har formuleret målsætninger på området, mens det faktisk ikke er tilfældet, og tilsvarende tror 3%, at kommunerne ikke har, hvor de imidlertid har. Det bør dog bemærkes, at dette kan skyldes, at skolelederne har forholdt sig til, hvordan situationen var før kommunesammenlægningen, mens de kommunale skolechefer har forholdt sig til situationen, som den er i de nysammenlagte kommuner.

Elementer der indgår i kommunernes målsætninger

Blandt de kommuner, der har formuleret målsætninger, blev der spurgt yderligere ind til hvilke blandt en række udvalgte elementer, der indgår i de skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever. Resultatet heraf er præsenteret i tabel 23.

Næsten alle de kommuner, der har formuleret skolepolitiske målsætninger på området, nærmere bestemt 86%, har sprogstimulering for førskolebørn som et element i deres målsætninger. Undervisning i dansk som andetsprog og skole-hjem samarbejde med tosprogede forældre indgår i de fleste kommuners målsætninger, idet 79% af kommunerne har dette som en del af deres målsætninger. Det bør dog bemærkes, at datamaterialet, der danner baggrund for tabel 23, er relativt spinkelt, idet det naturligvis kun er de kommuner, der har formuleret målsætninger på området, der er blevet spurgt om indholdet af målsætningerne.

Tabel 23**Elementer der indgår i de skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever?**

Q10: "Hvilke af følgende udvalgte elementer vedrørende undervisningen af tosprogede elever indgår i de skolepolitiske målsætninger i din kommune?" (Tilladt at sætte flere krydser)

Elementer i målsætninger	
Undervisningen i dansk som andetsprog	79%
Dansk som andetsprog som dimension i alle fag	57%
Kulturel mangfoldighed	50%
Opkvalificering af undervisere i dansk som andetsprog	64%
Kvalitetssikring af undervisningen i dansk som andetsprog	54%
Skole-hjem samarbejdet med tosprogede elevers forældre	79%
Sprogstimulering for førskolebørn	86%
Sprogstimulering for førskolebørn der ikke er optaget i daginstitution	54%
Samarbejde mellem sprogstimuleringstilbud og indskoling	61%
Ingen af elementerne indgår	7%
<i>N (antal)</i>	28

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer.

Bemærk at det aktuelle spørgsmål kun er stillet til de kommuner, der bekræftede at de havde formuleret skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever.

Et af de interessante resultater, som tabellen viser, er, at "Dansk som andetsprog som dimension i alle fag", der er et af hovedelementerne i lovgivningen omkring dansk som andetsprog, ikke altid indgår i de kommunale målsætninger, idet det kun indgår som element hos 57% af de kommuner, der har formuleret målsætninger på området. I 54% af de kommuner, der har formuleret målsætninger, indgår kvalitetssikringen som et element. Opkvalificering af underviserne i dansk som andetsprog indgår hos 64% af de kommuner, der har formuleret målsætninger på området.

Udover at spørge til hvilke elementer, der indgår i eventuelle skolepolitiske målsætninger vedrørende undervisningen af tosprogede elever, blev de kommunale skolechefer også bedt om at vurdere de enkelte elements vigtighed ud fra deres opfattelse. Helt konkret blev skolecheferne bedt om at rangere de udvalgte elements betydning på en skala fra 1 til 10 (hvor 1 var udtryk for "ingen betydning" og 10 var udtryk for, at man tillagde elementet "stor betydning"). Resultaterne er sammenfattet i tabel B.10 i bilag B, og her fremgår det, at sprogstimuleringstilbuddene rangerer højt på rangordenen hos de samlede skolechefer, hvilket også fremgik af, at dette element indgik i målsætningerne hos mange af de kommuner, der havde formuleret målsætninger på området. Dette fokus på sprogstimulering understøttes ydermere af, at 42% af de kommuner, der har besvaret spørgeskemaet¹⁰, ydermere tilbyder modersmålsundervisning.

¹⁰ Tabel omkring modersmålsundervisning er ikke rapporteret.

Lidt tankevækkende er det dog, at trods det, at "sprogstimulering for førskolebørn, der ikke er optaget i dagsinstitution" anses som meget væsentligt (jf. tabel B.10 i bilag B), indgår det kun som en del af målsætningerne hos 54% af de kommuner, der har formuleret målsætninger på området. Det kan skyldes, at idet, at der er formuleret skolepolitiske målsætninger for sprogstimulering for førskolebørn generelt, så regnes børn, der ikke er optaget i dagsinstitution, som en del heraf.

Af tabel B.10 i bilag B fremgår det endvidere, at kvalitetssikringen af undervisningen i dansk som andetsprog blev bedømt til at være af stor betydning blandt skolecheferne, men fra tabel 23 vides det, at det kun indgår hos 54% af de kommuner, der har formuleret målsætninger på området. Her kan altså spores diskrepans imellem det, som skolechefer finder vigtigt, og det, som er indeholdt i de skolepolitiske målsætninger på området.

Derudover anses skole-hjem samarbejde med tosprogede elevers forældre for værende af stor betydning.

Visitering

Dette afsnit omhandler visiteringen af de tosprogede elever: Hvem foretager vurdering af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog, hvornår i skoleforløbet bliver en sådan visitation foretaget, og hvilke vurderinger foretages på baggrund af nedskrevne procedurer.

Vurderingen af den enkelte tosprogede elevs sprogstøttebehov bliver i 67% af kommunerne foretaget på de enkelte skoler. I 12% bliver de foretaget af kommunen og i 21% bliver vurderingen foretaget både i de enkelte skoler og i kommunen (tabel B.11, bilag B).

Vurdering ved optagelse på skolerne

Hvis man betragter hvordan den konkrete vurdering foretages i praksis, viser tabel 24, hvordan de kommunale skolechefer opfatter, at vurderingen sker i praksis. Som det fremgår af tabellen foretages der stort set altid en vurdering af den tosprogede elevs sprogstøttebehov ved skolestart - både ved *optagelse* i 0.klasse, hvor 95% svarer, at der foretages en vurdering og ved *optagelse* på skolerne senere i skoleforløbet, hvor 97% svarer, at der foretages en vurdering.

Ifølge de kommunale skolechefer, svarer 54%, at det primært er §4a-konsulenter, der foretager vurderingen ved optagelse på skolerne i 0. klasse. Men også konsulenter for tosprogede, skolelederen og tale/høre/pædagoger varetager en betydelig del af vurderingerne. Ved optagelse på skolerne senere i forløbet er det primært konsulenter for tospro-

gede og skolelederen, som foretager vurderingen af om de tosprogede elevers behov.

Tabel 24

Vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov ved optagelse på skolerne

Q19: "Hvem foretager i din kommune vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog ved optagelse på skolerne i 0. klasse?" (tilladt at sætte flere kryds)

Q21: "Hvem foretager i din kommune vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet?" (tilladt at sætte flere kryds)

Q20 & Q22: "Sker ovenstående vurdering(er) efter nedskrevne procedurer?" (ja/nej)

	Ved optagelse på skolerne i 0. klasse	Ved optagelse på skolerne Senere i skoleforløbet
Foretages en vurdering?		
Ja	95%	97%
Nej	5%	3%
I alt	100%	100%
<i>N (antal)</i>	59	59
Hvem foretager vurderingen?		
Skolelederen	43%	58%
§4a-konsulent/koordinator	54%	19%
Konsulent for tosprogede	48%	60%
Tale/hørepædagog	43%	18%
Skolepsykologen	14%	12%
Andre	30%	30%
Gennemsnitligt antal personer der deltager i vurderingen	2,3	2,0
Andel vurderinger, der foretages på baggrund af nedskrevne procedurer	70%	46%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

Når der foretages vurdering ved optagelse på skolerne i 0. klasse, er det i 23% af kommunerne én person, der foretager vurderingen, i 38% to personer, i 29% tre personer og i 11% af kommunerne fire personer eller flere. Når der foretages vurdering ved optagelse på skolerne senere i skoleforløbet, er det i 32% af kommunerne én person, der foretager vurderingen, i 47% to personer, i 16% tre personer og i 5% af kommunerne fire personer eller flere. Der er i gennemsnit 2 personer, der er med til at vurdere de tosprogede elevers behov for undervisning i dansk som andet sprog.

Ifølge de kommunale skolechefer bliver 70% af vurderingerne ved optagelse i 0.klasse foretaget på baggrund af nedskrevne procedurer, mens 46% af vurderingerne ved optagelse senere i skoleforløbet foretages på baggrund af nedskrevne procedurer. Hvis man sammenholder dette med skoleledernes besvarelser, kan man se, at de kommunale skolechefer oftere tror, at vurderingen foretages efter nedskrevne procedurer, end det ifølge skolelederne sker i praksis.

Vurdering ved overgange senere i skoleforløbet

Hvis man kigger på vurderingen af tosprogede elevers sprogstøttebehov senere i skoleforløbet ses det af tabel 25, at der er 80%, der svarer ja til, at der sker en vurdering "ved overgangen fra basisundervisning til supplerende undervisning eller almindelig undervisning.

Tabel 25

Vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov senere i skoleforløbet

Q23: "Vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andet-sprog senere i skoleforløbet for elever, der er optaget på skolen, sker på følgende tidspunkter:

- Ved overgange fra basisundervisning til supplerende undervisning eller alm. undervisning,
- Ved overgange fra supplerende undervisning til alm. undervisning,
- Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der tidligere har modtaget basisundervisning,
- Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der ikke tidligere har modtaget basisundervisning,
- Ved løbende evaluering når vi mødes i andre sammenhænge (teammøder etc.)"

Q24: "Ved de forskellige overgange a.-e. defineret i Q23, hvem foretager i de tilfælde vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog i din kommune?"

Q25: "Ved overgange senere i skoleforløbet for elever der allerede er optaget på skolen, sker vurderingen da efter nedskrevne procedurer?"

	Tidspunkter senere i skoleforløbet				
	a)	b)	c)	d)	e)
	Ved over-gange fra basisunder-visning til supplerende eller alm. undervis-ning?	Ved over-gange fra supplerende til alm. un-dervisning	Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der tidligere har modta-get basisun-dervisning	Ved andre lejligheder senere i elevens skoleforløb for elever der ikke tidligere har modtaget basisunder-visning	Ved løbende evaluering når vi mø-des i andre sammen-hænge (teammøder etc.)
Foretages en vurdering?					
Ja	85%	59%	59%	51%	71%
Nej	15%	41%	41%	49%	29%
I alt	100%	100%	100%	100%	100%
<i>N (antal)</i>	50	35	35	30	42
Hvem foretager vurderingen?					
Skolelederen	42%	37%	37%	33%	26%
Konsulent for tosprogede	50%	23%	26%	27%	26%
Tale/hørepedagog	12%	9%	11%	10%	29%
Skolepsykologen	4%	6%	9%	7%	17%
Klasselæreren	50%	69%	77%	73%	74%
Faglæreren	22%	43%	40%	37%	62%
Undv. i dansk som andetsprog	72%	71%	74%	73%	67%
Andre (åben)	12%	97%	97%	97%	98%
Gennemsnitligt antal perso-ner der deltager i vurderingen	2,6	3,5	3,7	3,6	4,0
Andel vurderinger der foreta-ges på baggrund af ned-skrevne procedurer	70%	43%	31%	27%	43%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

Her er det primært underviseren i dansk som andetsprog, klasselæreren og konsulenter for tosprogede, der foretager vurderingerne. 71% svarer ja til, at der sker en vurdering "ved løbende evaluering, når vi mødes i andre sammenhænge (teammøder etc.)". Her er det også primært klasselæreren og underviseren i dansk som andetsprog, som foretager vurderingerne. Men faglæreren har også del i denne vurdering.

Ved de forskellige overgange i tabel 25 er der i 15-44% af kommunerne 1-2 personer, der i fællesskab foretager vurderingerne, mens det i 56-85% af kommunerne er tre personer eller flere. Der er i gennemsnit 3-4 personer, der deltager i vurderingen af den enkelte tosprogede elevs behov for undervisning i dansk som andetsprog ved overgange senere i skoleforløbet.

Det er forskelligt, i hvor høj grad vurderingerne foretages på baggrund af nedskrevne procedurer. 70% af vurderingerne ved overgange fra basisundervisning til supplerende undervisning foretages på baggrund af nedskrevne procedurer, mens der til sammenligning 43% af de løbende evalueringer foretages på baggrund af nedskrevne procedurer.

Henvisning til andre skoler end distriktsskolen

I relation til visiteringen kan nævnes, at kommunerne har mulighed for at henvise elever til andre skoler end distriktsskolen – en mulighed der udnyttes mere af nogle kommuner end andre. Generelt tillægger kommunerne det kun en middelstor betydning (på en skala fra 1 til 10), at de har denne mulighed (tabel B.12 i bilag B).

I de tilfælde hvor kommunerne rent faktisk henviser elever til andre skoler end distriktsskolen, beskriver tabel 26, hvad der er den typiske årsag.

Som det fremgår af tabel 26, svarer 50% af kommunerne, at de henviser tosprogede elever til skoler, der har særlige pædagogiske tilbud til tosprogede elever. Der er dog på baggrund af indvandrerandelen i aldersgruppen 5-15 år forskel på, hvad kommunerne svarer. Der er ingen kommuner med en "mellemstor" indvandrerandel i aldersgruppen 5-15 år, som henviser på grund af særlige pædagogiske tilbud til tosprogede elever. Til gengæld er der i den gruppe 48% som henviser tosprogede elever til skoler, der har en lavere andel tosprogede elever. Der er 30% af alle kommunerne, som ikke henviser til andre skoler end distriktsskolen.

Tabel 26**Henvielse af elever til andre skoler end distriktsskolen – den typiske årsag**

Q28: "Såfremt din kommune henviser tosprogede elever til andre skoler end distriktsskole -, hvad er da den typiske årsag?"

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Typiske årsag				
Vi henviser tosprogede elever til skoler, der har en lavere andel tosprogede elever, end elevens distriktsskole	5%	6%	48%	18%
Vi henviser tosprogede elever til skoler, der har særlige pædagogiske tilbud til tosprogede elever	50%	56%	0%	45%
Vi henviser både tosprogede elever til skoler, der har en lavere andel tosprogede elever end elevens distriktsskole, og til skoler, der har særlige pædagogiske tilbud til tosprogede elever	14%	0%	24%	9%
Vi henviser ikke til andre skoler end distriktsskolen	30%	38%	28%	27%
I alt	100%	100%	100%	100%
<i>N (antal)</i>	56	16	29	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik..

Lærernes kvalifikationer og kompetencer

I undersøgelsen blandt skolecheferne indgik også spørgsmål, der drejer sig om undervisernes særlige kvalifikationer i forhold til at undervise i dansk som andetsprog.

De adspurgte kommuner har i gennemsnit ca. 44 lærere, der underviser i dansk som andetsprog (tabel B.2, bilag B). Ikke overraskende har kommuner med en høj indvandrerandel i aldersgruppen 5-15 år langt flere underviserer i dansk som andetsprog end kommuner med en lavere indvandrerandel i denne aldersgruppe.

Undervisernes forudsætninger for at undervise i dansk som andetsprog kan være vidt forskellige. Tabel 27 beskriver uddannelsesomfanget blandt underviserne i kommunerne.

Som det fremgår af tabellen er den grundlæggende efteruddannelse i undervisningen af tosprogede elever den mest udbredte efteruddannelsesform blandt underviserne i dansk som andetsprog, mens undervisere med diplomuddannelsen i dansk som andetsprog eller liniefag i dansk som andetsprog er langt mindre udbredt. Igen er kommunerne med flest indvandrere i aldersgruppen 5-15 år også dem, der har det største antal lærere,

der har påbegyndt eller afsluttet den grundlæggende efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever.

Tabel 27

Uddannelse og efteruddannelse i undervisning af tosprogede elever

Q15: "Hvor mange undervisere i din kommune har påbegyndt eller afsluttet "den grundlæggende efteruddannelse" i undervisning af tosprogede elever?"

Q16: "Hvor mange undervisere i din kommune har påbegyndt eller afsluttet diplomuddannelsen i dansk som andetsprog?"

Q17: "Hvor mange undervisere i din kommune har påbegyndt linjefag i dansk som andetsprog?"

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Gennemsnitligt antal der har påbegyndt eller afsluttet "den grundlæggende efteruddannelse" i undervisning af tosprogede elever	19,0	4,4	17,6	49,8
<i>N (antal)</i>	54	16	29	9
Gennemsnitligt antal der har påbegyndt eller afsluttet diplomuddannelsen i dansk som andetsprog	1,4	0,3	1,3	3,8
<i>N (antal)</i>	53	16	28	9
Gennemsnitligt antal der har påbegyndt linjefag i dansk som andet-sprog	3,8	0,4	5,1	5,7
<i>N (antal)</i>	54	16	29	9

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tilsvarende har de også flere, der har påbegyndt eller afsluttet diplomuddannelsen i dansk som andetsprog eller linjefag i dansk som andetsprog.

Undervisernes deltagelse i aktiviteter

De kommunale skolechefer blev også spurgt om, hvilke aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog deres kommune havde afviklet indenfor de seneste 3 år. Resultatet af dette er beskrevet i tabel 28.

Som tabellen viser, har de 80% af de kommuner, der har besvaret spørgeskemaet, afholdt kurser vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog. Samtidig er der dog 12% af kommunerne, der ikke har afholdt nogen aktiviteter vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog. Dette er ikke overraskende mest udbredt blandt kommuner med færrest indvandrere i aldersgruppen 5-15 år.

Godt en fjerdedel af kommunerne angiver, at de har afholdt andre aktiviteter end kurser og pædagogiske dage.

Tabel 28**Afvikling af aktiviteter for lærere vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog**

Q11: "Har din kommune inden for de seneste 3 år afviklet nogle af følgende aktiviteter for lærere vedrørende undervisningen i dansk som andetsprog?" (Tilladt at sætte flere krydser)

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Aktiviteter				
Kurser	80%	69%	81%	91%
Pædagogiske dage	46%	25%	56%	45%
Andre aktiviteter	25%	13%	31%	27%
Har ikke afviklet aktiviteter	12%	25%	6%	9%
<i>N (antal)</i>	59	16	32	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Kvalitetssikring

I relation til kvalitetssikringen af undervisningen i dansk som andetsprog er det relevant at spørge kommunerne om, hvilket indblik de har i, hvordan skolerne tilrettelægger undervisningen, og ikke mindst på hvilken baggrund, de opnår denne indsigt.

Tabel 29**Kommunernes indsigt i skolernes forvaltning og anvendelse af ressourcer til undervisning i dansk som andetsprog**

Q30: "Hvilken grad af indsigt vurderer du, at skoleforvaltningen i din kommune har i, hvordan skolerne anvender de tildelte økonomiske midler til undervisningen i dansk som andetsprog?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ringe indsigt og 10 er stor indsigt)

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Grad af indsigt				
Skoleforvaltningernes indsigt i skoler- nes anvendelse af ressourcer til un- dervisning i dansk som andetsprog	6,9	7,3	7,2	5,7
<i>N (antal)</i>	58	16	31	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Generelt mener de kommunale skolechefer, at skoleforvaltningen i deres kommune har en ganske god indsigt i, hvordan skolerne anvender de tildelte økonomiske midler til undervisningen i dansk som andetsprog. Dette dokumenteres i tabel 29, som er fremkommet på baggrund af, at skoleche-

ferne blev bedt om på en skala fra 1 til 10 at angive, hvilken grad af indsigt skoleforvaltningen havde i hvordan skolerne anvender de tildelte økonomiske midler (hvor 1 var udtryk for "ringe indsigt" og 10 var udtryk for "stor indsigt").

Som det fremgår af tabellen, mener de kommunale skolechefer med en score på 6,9 (på en skala fra 1 til 10) i gennemsnit, at de har over medium god indsigt i, hvordan skolerne anvender de tildelte økonomiske midler til undervisningen i dansk som andetsprog. Det er værd at bemærke, at den selvopfattede indsigt er mindre udbredt blandt kommuner med en høj indvandrerandel i aldersgruppen 5-15 år.

Måden hvorpå kommunerne opnår denne indsigt kan variere fra kommune til kommune, men meget viden indsamles gennem samtaler med skolernes ledelser og/eller samtaler med tosprogs konsulenter. Dette dokumenteres i tabel 30, som beskriver hvordan skoleforvaltningerne typisk opnår indblik.

Tabel 30
Hvordan skoleforvaltningerne opnår indsigt

Q31: "Hvordan tilegner skoleforvaltningen i din kommune sig viden om skolernes arbejde med undervisningen i dansk som andetsprog?" (Tilladt at sætte flere krydser)

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Tilegner sig viden via				
Rapporter	20%	25%	19%	18%
Indberetningsformularer	12%	13%	6%	27%
Temamøder	20%	0%	28%	27%
Resultatsamtaler	17%	13%	19%	18%
Samtaler med skolernes ledelser	78%	81%	78%	73%
Samtaler med tosprogs konsulenter	71%	50%	81%	73%
Andet	24%	25%	19%	36%
<i>N (antal)</i>	59	16	32	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at mundtlighed frem for skriftelighed foretrækkes, når skoleforvaltningen tilegner sig viden om skolernes arbejde med undervisningen i dansk som andetsprog, idet 78% af kommunerne benytter sig af samtaler med skolernes ledelser og/eller samtaler med tosprogs konsulenter, mens kun få kommuner - nærmere bestemt hhv. 20% og 12% - benytter sig af hhv. rapporter og indberetningsformularer. 22% af kommunerne lægger op til, at skolerne evaluerer undervisningen i dansk som andetsprog, som en særskilt evaluering frem for en del af skolernes samlede evaluering.

Der er dog 24% af kommunerne, der påpeger, at de opnår indsigt i, hvordan skolerne anvender de tildelte økonomiske midler til undervisningen i dansk som andetsprog på andre måder end de i spørgeskemaet angivne muligheder.

Skole-hjem

Det sidste blandt de fem centrale aspekter omhandler skole-hjemsamarbejdet. Helt specifikt fokuseres på, hvilke kommunikationstyper de enkelte kommuner anvender i forhold til forældre til tosprogede børn. Hvilke kommunikationstyper, der anvendes, er beskrevet i tabel 31.

Tabel 31
Skole-hjem samarbejdet – hvordan der kommunikeres med forældre til tosprogede elever

Q32: "Hvilke kommunikationstyper anvender I på skoleområdet i din kommune til forældre til tosprogede børn?" (Tilladt at sætte flere krydser)

	Alle kommuner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ¹⁾		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Kommunikationstyper				
Oversat skriftligt materiale	73%	56%	84%	64%
Særligt udarbejdet skriftligt materiale på de tosprogede elevers forældres modersmål	47%	31%	56%	45%
Forældreforum	31%	19%	34%	36%
Hjemmebesøg	78%	69%	78%	91%
Telefonisk kontakt	69%	63%	69%	82%
Tolk	95%	94%	97%	91%
Der anvendes ikke særlige kommunikationstyper til tosprogede forældre	14%	25%	3%	27%
<i>N (antal)</i>	59	16	32	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

¹⁾Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Som det fremgår af tabellen, anvender mange kommuner tolk, når kommunerne kommunikerer med forældre til tosprogede børn, idet 95% af kommunerne anvender denne metode. Dernæst kommer hjemmebesøg med 78%, oversat skriftligt materiale med 73% og telefonisk kontakt med 69%.

Samtidig er der dog 14% af kommunerne, der ikke benytter sig af særlige kommunikationstyper til forældre til tosprogede børn, hvilket er gældende for kommuner blandt både høj og lav indvandrerandel i aldersgruppen 5-15 år. Dette skyldes antageligvis at nogle kommuner har truffet en principbeslutning om, at den kommunikerer med sine borgere på samme vis uanset, om de har dansk eller anden etnisk baggrund.

Prioriteringer

I de to forrige afsnit blev det afdækket, hvorledes både skoler og kommuner håndterede forskellige aspekter af undervisningen i dansk som andetsprog.

I spørgeskemaerne blev både skoleledere og de kommunale skolechefer derudover afslutningsvis bedt om at "træde et skridt tilbage" og forholde sig til 4 udvalgte områder, der alle har relation til undervisningen i dansk som andetsprog. De fire områder er:

- *Lærernes kvalifikationer* - at de har en uddannelse i dansk som andetsprog
- *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af dansk som andetsprog* - at skolen opstiller klare mål og handleplaner for, hvad der skal komme ud af undervisningen i dansk som andetsprog, og at målene bliver evalueret.
- *Skole-hjemsamarbejde* - at der er tæt kontakt mellem skolen og hjemmet
- *Rummelighed* - at alle børn føler sig velkomne på skolen

Både skoleledere og de kommunale skolechefer blev bedt om at angive, hvorledes de mener disse områder *burde prioriteres* i relation til undervisningen i dansk som andetsprog, og hvordan de oplever, at de *bliver prioriteret* (vel vidende at alle områder selvsagt er væsentlige). Formålet med dette er at belyse, om skoleledere og de kommunale skolechefer prioriterer disse områder forskelligt.

Tabel 32
Prioritering af udvalgte områder på skolerne

Q42: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bør prioriteres ud fra deres betydning for undervisningen i dansk som andetsprog (vel vidende alle aspekter selvfølgelig er væsentlige)?" (prioriter fra 1-4)

Q43: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bliver prioriteret på din skole?" (prioriter fra 1-4)

	Hvordan der bør prioriteres		Hvordan der bliver prioriteret	
	Højeste prioritet	Laveste prioritet	Prioriteres højest	Prioriteres lavest
Udvalgte områder				
Lærernes kvalifikationer	51%	15%	41%	16%
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling	10%	49%	10%	43%
Skole-hjem samarbejde	8%	12%	11%	22%
Rummelighed	31%	24%	38%	19%
I alt	100%	100%	100%	100%
N (antal)	154	154	150	150

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Når både skolelederne og de kommunale skolechefer blev bedt om at prioritere imellem disse områder, kom det frem, at der var flest blandt både

skolechefer og skoleledere, der mente, at lærernes kvalifikationer burde prioriteres højest (51% af skolelederne og 55% af skolecheferne), mens næstflest mente, at rummelighed burde have første prioritet (31% af skolelederne og 20% af skolecheferne). Dette er beskrevet i tabel 32 for skolelederne og tabel 33 for de kommunale skolechefer.

Blandt de kommunale skolechefer var der dog også ganske mange, der mente, at kvalitetssikring og kvalitetsudvikling burde have første prioritet (20% af skolecheferne), mens det kun er 10% blandt skolelederne. Faktisk var der 49% af skolelederne der mente at kvalitetssikring og kvalitetsudvikling burde prioriteres lavest.

Tabel 33
Prioritering af udvalgte områder i kommunerne

Q33: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bør prioriteres ud fra deres betydning for undervisningen i dansk som andetsprog (vel vidende alle aspekter selvfølgelig er væsentlige)?" (prioriter fra 1-4)

Q34: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bliver prioriteret i din kommune?" (prioriter fra 1-4)

	Hvordan der bør prioriteres		Hvordan der bliver prioriteret	
	Højeste prioritet	Laveste prioritet	Prioriteres højest	Prioriteres lavest
Udvalgte områder				
Lærernes kvalifikationer	55%	9%	36%	13%
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling	20%	38%	25%	46%
Skole-hjem samarbejde	5%	18%	9%	21%
Rummelighed	20%	36%	30%	20%
I alt	100%	100%	100%	100%
N (antal)	56	56	56	56

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

Men én ting er, hvordan man synes, at der *bør prioriteres* - noget andet er, hvordan der i praksis *bliver prioriteret*. Dette er ligeledes beskrevet i tabel 32 og 33. Der viser det sig, at i praksis bliver lærernes kvalifikationer prioriteret lavere end de ifølge deres egen opfattelse *burde* prioriteres (41% af skolelederne og 36% af skolecheferne), mens rummelighed prioriteres højere (38% af skolelederne og 30% af skolecheferne).

Hvis man sammenholder den enkelte skoleleders og kommunale skolechefs besvarelse med henblik på at undersøge, om der på deres skole eller i deres kommune i praksis prioriteres, som de selv mener, at de burde prioriteres, viser tabel 34, at blandt skolelederne oplever 25%, at lærernes kvalifikationer prioriteres lavere blandt de fire udvalgte områder, end de burde, og for skolechefer er det tilsvarende tal hele 43%¹¹.

¹¹ Bemærk at tallene i tabel 34 er dannet på baggrund af personer, der oplever, at et område blandt de fire udvalgte områder prioriteres lavere, end de mener, det burde, dvs. det gælder også, hvis et område i praksis har 4. prioritet, selvom man mener, at det burde have 3. prioritet.

Tabel 34**Uoverensstemmelse mellem hvordan der prioriteres i forhold til hvordan der burde prioriteres**

Q33: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bør prioriteres ud fra deres betydning for undervisningen i dansk som andetsprog (vel vidende alle aspekter selvfølgelig er væsentlige)?" (prioriter fra 1-4)

Q34: "Hvordan vurderer du, at følgende aspekter bliver prioriteret i din kommune/på din skole?" (prioriter fra 1-4)

	Andel, der oplever, at området prioriteres lavere, end de mener, det burde	
	Skoleledere	Skolechefer
Udvalgte områder		
Lærernes kvalifikationer	25%	43%
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling	18%	25%
Skole-hjem samarbejde	24%	23%
Rummelighed	15%	16%
<i>N (antal)</i>	143	56

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og kommunale skolechefer

Der er også ganske mange skoleledere, der oplever, at skole-hjem samarbejdet prioriteres lavere, end det burde, og tilsvarende blandt de kommunale skolechefer. Blandt de kommunale skolechefer er der dog også mange, der mener, at kvalitetssikring og kvalitetsudvikling i praksis bliver prioriteret lavere, end det burde.

Lever kommuner og skoler op til egne forventninger

På samme måde som skolelederne og de kommunale skolechefer blev bedt om at prioritere mellem de fire områder: lærernes kvalifikationer, kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af dansk som andetsprog, skole-hjem samarbejde og rummelighed, blev de også bedt om at angive på en skala fra 1 til 10, i hvor høj grad de selv mener, at de lever op til egne forventninger på de disse områder (hvor 1 er "lever ikke op til egne forventninger" og 10 er "lever i høj grad op til egne forventninger").

Tabel 35**Lever skolerne op til egne forventninger på de fire områder**

Q44: "Som afsluttende spørgsmål vil vi bede dig om at vurdere, hvor godt du synes, at I lever op til egne forventninger inden for de fire områder på din skole?" (Bsvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er "lever ikke op til egne forventninger" og 10 "lever i høj grad op til egne forventninger")

	Alle kommuner	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Udvalgte områder				
Lærernes kvalifikationer	6,1	5,8	6,5	6,9
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling	5,4	5,2	5,7	5,7
Skole-hjem samarbejde	7,2	7,3	7,1	6,9
Rummelighed	7,9	7,8	8,5	8,2
<i>N (antal)</i>	179	112	35	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Hvis man betragter tabel 35, kan man se, at skolelederne ikke er helt utilfredse med deres egen præstation, især ikke når det handler om skole-hjem samarbejde (scorer 7,2 på en skal fra 1 til 10) og rummelighed (scorer 7,9 på en skal fra 1 til 10).

Samtidig mener de dog, at de kun ligger lidt omkring middel i forhold til at leve op til egne forventninger på kvalitetssikrings- og kvalitetsudviklingsområdet (scorer 5,4 på en skal fra 1 til 10). Med hensyn til lærernes kvalifikationer mener skolelederne, at de i lidt højere grad lever op til egne forventninger (scorer 6,1 på en skal fra 1 til 10).

Tilsvarende tabel for de kommunale skolechefer er præsenteret i tabel 36.

Tabel 36
Lever kommunerne op til egne forventninger på de fire områder

Q35: "Som afsluttende spørgsmål vil vi bede dig om at vurdere, hvor godt du synes, at I lever op til egne forventninger inden for de fire områder i din kommune?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er "lever ikke op til egne forventninger" og 10 "lever i høj grad op til egne forventninger")

	Alle kom-muner	Indvanderandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Udvalgte områder				
Lærernes kvalifikationer	5,8	6,3	5,6	5,8
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling	5,4	5,3	5,6	5,1
Skole-hjem samarbejde	6,5	6,6	6,7	5,6
Rummelighed	6,7	6,9	7,0	5,5
<i>N (antal)</i>	58	16	31	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Af tabellen ser man, at de kommunale skolechefer vurderer, at de i lidt mindre udstrækning end skolelederne mener, at de lever op til egne forventninger på de fire områder. Dog er de enige om, at det område, hvor de i ringest udstrækning lever op til egne forventninger, er kvalitetssikrings- og kvalitetsudviklingsområdet (scorer 5,4 på en skal fra 1 til 10). Derudover mener de kommunale skolechefer, at de på området rummelighed i mindre udstrækning end skolelederne lever op til egne forventninger (scorer 6,7 på en skal fra 1 til 10). Dette kan skyldes, at skoleforvaltningen ikke i samme omfang som skolelederne i det daglige har undervisningen af de tosprogede og forældre-hjem samarbejdet inde under huden. Forskellen mellem skoleledere og de kommunale skolechefer er dog på ingen måde markant.

• • •

BILAG A: Dataindsamlingen og datamaterialet

Udgangspunktet for dataindsamlingen er to spørgeskemaer – ét udarbejdet til de kommunale skolechefer og ét udarbejdet til skoleledere. Udarbejdelsen af spørgeskemaet skete i tæt samarbejde med EVA.

For at give EVA mulighed for at drage sammenligninger med Evalueringen af dansk som andetsprog i folkeskolen fra 2004 (gennemført af CVU København og Nordsjælland, UC2 og KLEO) har Undervisningsministeriet venligst stillet spørgsmålsformuleringer fra henholdsvis kommune- og skoleundersøgelsen til rådighed. Udvalgte spørgsmål fra undersøgelsen blandt skoleledere og de kommunale skolechefer er derfor enslydende med de spørgsmål, der blev stillet i 2004.

Pilottest

De udarbejdede spørgeskemaer blev herefter pilottestet blandt 10 skoleledere og 5 kommunale skolechefer for at afdække eventuelle faldgruber i de udarbejdede spørgeskemaer. Deltagerne i pilottesten er tilfældigt udvalgte. Pilottesten blev foretaget i samarbejde mellem Explora og Norstat i uge 6 og 7 2007.

Pilottesten er foretaget telefonisk, hvor vi fulgte test-respondenternes besvarelse af en webbaseret udgave af hvert af de to spørgeskemaer. Såfremt et spørgsmål gav anledning til kommentarer, beskrev test-respondenten hvori problemet bestod og gav samtidig forslag til, hvordan problemet kunne løses.

Konkret fokuserede pilottesten på følgende aspekter i relation til spørgeskemaet:

- Terminologi og de enkelte spørgsmåls relevans
- Om respondenterne besad et detailkendskab til det adspurgte
- Om besvarelsen krævede indhentning af information fra andre
- Funktionalitet

De kommentarer og ændringsforslag pilottesten afstedkom, blev efterfølgende diskuteret med EVA og mundede ud i en række forslag til revidering og tilpasning af spørgeskemaerne.

De udvalgte folkeskoler

Til at indgå i spørgeskemaundersøgelsen er udfra en række kriterier repræsentativt udvalgt 400 folkeskoler. Udgangspunktet var på ca. 1500 skoler. Kun skoler med mere end 5% tosprogede elever var i fokus for denne evaluering, hvilket reducerede antallet af skoler i bruttostikprøven til lidt

mere end 600. Det var blandt disse skoler, at stikprøven skulle udvælges ud fra følgende kriterier:

- Repræsentativitet med hensyn til skolestørrelse
- Repræsentativitet med hensyn til andel tosprogede elever
- Repræsentativitet med hensyn til geografi

Af tabellerne nedenfor fremgår det, at der er god overensstemmelse mellem bruttostikprøven og den endelige stikprøve.

Tabel A.1
Elevgrundlag – karakteristika ved stikprøve kontra population

	Antal elever i alt		Antal tosprogede elever	
	<i>Stikprøven</i>	<i>Population</i>	<i>Stikprøven</i>	<i>Population</i>
Middelværdi	462,1	467,3	82,0	82,6
Standard afvigelse	(186,1)	(187,3)	(77,5)	(79,3)
N	400	613	400	613

Kilde: Grundpopulationen og dataudtræk herfra

Som det fremgår af tabel 1, er der kun en mindre forskel i elevgrundlaget på skolerne, og tilsvarende ser stikprøven ud til fordelingsmæssigt at være fornuftigt udtrukket.

Det samme gør sig gældende med hensyn til geografi, som er beskrevet i tabel 2.

Tabel A.2
Geografi – karakteristika ved stikprøve kontra population

	Stikprøven	Population
LANDSDEL		
København by	11,8%	12,1%
Københavns omegn	13,3%	13,5%
Nord Sjælland	8,8%	9,3%
Bornholm	0,5%	0,5%
Øst Sjælland	3,5%	4,9%
Vest og Syd Sjælland	9,5%	10,1%
Fyn	7,0%	6,5%
Syd Jylland	14,3%	15,0%
Øst Jylland	13,5%	12,1%
Midt Jylland	9,5%	8,3%
Nord Jylland	8,5%	7,7%
Total	100%	100%

Kilde: Grundpopulationen og dataudtræk herfra

Dataindsamlingen

Datamaterialet til evalueringen er indsamlet i løbet af perioden d. 22. februar til den og 12. marts 2007. Dataindsamlingen var konstrueret som delvis elektronisk og delvis postal.

Første step i dataindsamlingen var at sende en invitationsmail med et link til en elektronisk besvarelse af spørgeskemaet. Til det formål havde EVA leveret mailadresser på skoleledere og de kommunale skolechefer. Denne mail modtog respondenterne d. 22. februar.

Efter at dataindsamlingen havde været i gang i en uge, blev der gjort status over hvem, der havde besvaret spørgeskemaet og hvem, der ikke havde. På den baggrund gik vi i gang med dataindsamlingens *andet step*. Dette bestod i at sende reminders ud til dem, som ikke havde besvaret. Denne reminder modtog respondenterne mandag d. 5. marts. Med reminderen var vedlagt en kopi af spørgeskemaet samt en frankeret svarkuvert til postal besvarelse, såfremt respondenterne foretrak denne besvarelsesmetode frem for den elektroniske besvarelse. Dataindsamlingen af elektroniske besvarelser blev lukket tirsdag d. 13. marts, mens postale besvarelser modtaget frem til den 19. marts indgår i datamaterialet.

Gennem dataindsamlingsperioden var respondenternes interesse for at afgive besvarelse stor, hvilket resulterede i en lang række henvendelser til Explora.

En del af disse henvendelser gik på terminologi og forståelse, idet terminologien varierer en del fra skole til skole og fra kommune til kommune, hvilket også kom frem i pilottesten. Den endelige formulering i spørgeskemaerne er på baggrund af pilottesten et kompromis mellem de fremkomne alternativer. Dermed har den endelig formulering nok tilgodeset flertallet, men den har måske ikke virket helt logisk for samtlige respondenter. Dette har især gjort sig gældende vedrørende spørgsmål omkring specialundervisning.

Andre henvendelser handlede om, hvorfor den pågældende respondent havde valgt ikke at besvare spørgeskemaet. De primære årsager var her en opfattet manglende relevans i forhold til respondenterne, manglende tid, manglende overblik og manglende etableret praksis i kommunen (primært de kommunale skolechefer).

Igen gik andre henvendelser på det problematiske i en elektronisk dataindsamling, hvor besvarelsen af det enkelte spørgeskema i praksis uddelegeres til flere forskellige personer. Dette har især været tilfældet blandt de kommunale skolechefer, hvor besvarelsen i mange tilfælde blev foretaget af embedsmænd i skoleforvaltningen. Faktisk blev kun 14% af spørgeskemaerne udfyldt af skolechefen selv, mens 27% af spørgeskemaer er udfyldt

af andre på vegne af skolechefen. 36% er udfyldt af både skolechefen og andre på vegne af skolechefen, mens 24% ikke havde angivet hvem der havde foretaget besvarelsen.

At uddelegeringen var så omfattende, var der ikke som udgangspunkt taget højde for i spørgeskemaet, men omfanget nødvendiggjorde, at vi, efter dataindsamlingen var startet, lagde et ekstra spørgsmål ind i spørgeskemaet til de kommunale skolechefer, hvor de blev bedt om at angive, om spørgeskemaet var udfyldt af skolechefen selv eller på vegne af ham/hende.

Idet mange af de enkelte besvarelser er foretaget af flere personer i fællesskab, har der undervejs ydermere vist sig et udbredt ønske om at have en kopi af spørgeskemaet fra starten af. For at tilgodese dette ønske blev det gjort muligt efter, at dataindsamlingen var startet, via det elektroniske spørgeskema at downloade en kopi af spørgeskemaet til arbejdsbrug.

Samtidig har der i forbindelse med, at reminders blev sendt ud, været en del henvendelser om, at den pågældende respondent ikke havde modtaget den oprindelige invitationsmail, og at den postale reminder derfor var deres første møde med spørgeskemaet. Dette har alt andet lige medført, at disse respondenter havde kortere tid til at besvare spørgeskemaet, og det kan have påvirket svarprocenten negativt.

Samtidig fik vi en del automatiske svarmails til den oprindelige invitationsmail, hvilket skyldtes, at den oplyste mailadresse ikke længere var gældende eller var ændret som følge af kommunesammenlægningen. EVA har tidligere erfaret, at dette kunne være et problem, og det kom derfor ikke som en overraskelse. Efter grundig research lykkedes det at finde de rigtige mailadresser til de pågældende respondenter. Dette har dog igen medført, at disse respondenter havde kortere tid til at besvare spørgeskemaet, og det kan have påvirket svarprocenten negativt.

Derudover gav rigtig mange respondenter udtryk for, at timingen af evalueringen ikke var velvalgt i forhold til den netop overståede kommunesammenlægning. Dette skyldes ikke mindst, at kommunesammenlægningen har medført, at målsætninger og praksis i relation til undervisningen i dansk som andetsprog i mange kommuner endnu ikke er endeligt etableret. Derudover har kommunesammenlægningen krævet store ressourcer i både skoleforvaltningerne og på skolerne, hvilket har givet mindre overskud til besvarelse af et frivilligt spørgeskema, som er anvendt i denne evaluering. Sidst men ikke mindst har en del af de kommunale skolechefer tidligere været skolechef i en af de nu sammenlagte kommuner, hvilket har gjort det sværere at for skolecheferne at besvare spørgeskemaet, idet de kan have haft svært ved at adskille tidligere praksis fra forventet kommen-

de praksis. Timing'en kan dermed have haft en negativ indvirkning på svarprocenten – især for de kommunale skolechefer.

BILAG B

Tabel B.1
Fakta om skolerne

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Elevgrundlag				
Gennemsnitligt elevtal	464	472	477	433
Gennemsnitlig andel tosprogede	19%	9%	26%	63%
<i>N (antal)</i>	179	115	37	23
Undervisningen i dansk som andetsprog				
Andel af tosprogede elever der modtager basisundervisning	7%	7%	8%	6%
Andel af tosprogede elever der modtager supplerende undervisning	47%	46%	46%	52%
Specialundervisning				
Andel af alle elever der har været indstillet til specialundervisning	15%	17%	11%	14%
<i>N (antal)</i>	162	107	32	23
Andel af tosprogede elever der har været indstillet til specialundervisning	10%	9%	11%	13%
<i>N (antal)</i>	167	108	33	23
Underviserne				
Gennemsnitligt antal lærere	43	42	45	49
Andel der underviser i dansk som andetsprog	15%	9%	19%	42%
<i>N (antal)</i>	179	113	33	22
Tosprogede lærere				
Skoler med tosprogede lærere ansat	41%	29%	54%	91%
Gennemsnitligt antal tosprogede lærere på disse skoler	2,8	1,3	2,7	5,2
De tosprogede læreres andel af lærerstaben på disse skoler	6%	3%	5%	10%
Andel af tosprogede lærere der underviser i dansk som andetsprog	51%	47%	44%	60%
De tosprogede læreres uddannelse				
Dansk læreruddannelse	75%	91%	59%	64%
Anden pædagogisk uddannelse	19%	15%	16%	27%
<i>N (antal)</i>	76	33	20	21

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk at ikke alle respondenter har svaret besvaret alle spørgsmål.

Tabel B.2
Fakta om kommunerne

	Alle kom- muner	Indvandrерandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Elevgrundlaget				
Gennemsnitligt antal elever fra 0.-9. klassetrin i kommunen	6386	4381	6853	8145
Gennemsnitligt antal <u>tosprogede</u> elever fra 0.-9. klassetrin i kommunen	749	184	622	1915
Undervisning i dansk som Andetsprog				
Gennemsnitligt antal tosprogede elever i 0.-9. klassetrin der modtager supplerende undervisning i dansk som andetsprog?	291	101	318	546
Gennemsnitligt antal tosprogede elever i 0.-9. klassetrin der modtager basisundervisning i dansk som andetsprog?	29	15	27	54
<i>N (antal)</i>	58	16	31	11
Undervisere i dansk som Andetsprog				
Gennemsnitligt antal undervisere i dansk som andetsprog	44,3	15,1	52,8	78,4
<i>N (antal)</i>	50	16	27	7
Tosprogede lærere				
Gennemsnitligt antal tosprogede lærere	5,0	1,3	5,8	8,6
<i>N (antal)</i>	52	15	27	10
Andel af de tosprogede lærere der har dansk læreruddannelse, blandt de kommuner der har tosprogede lærere ansat	74%	84%	66%	95%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer. Bemærk at ikke alle respondenter har svaret besvaret alle spørgsmål.

†) Befolkningsstatistikken pr. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tabel B.3**Økonomiske ressourcer og lovgivningsmæssige rammer**

Q28: "Hvordan vurderer du som skoleleder de økonomiske ressourcer som kommunen tildeler din skole til undervisningen i dansk som andetsprog?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er meget ringe og 10 er meget gode)

Q29: "Hvordan vurderer du som skoleleder de lovgivningsmæssige rammer for undervisningen i dansk som andetsprog?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er meget ringe og 10 er meget gode. Indeholdt også et afkrydsningsfelt, hvor skolelederen kunne angive, at han/hun ikke kendte de lovgivningsmæssige rammer og derfor ikke kunne besvare på en skala fra 1 til 10)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Økonomiske rammer				
Vurdering af økonomiske ressourcer	5,5	5,0	6,3	6,8
<i>N (antal)</i>	181	113	34	23
Lovgivningsmæssige rammer				
Vurdering af de lovgivningsmæssige rammer (blandt de som er bekendt med dem)	6,1	6,0	6,4	6,3
<i>N (antal)</i>	167	104	32	22
Kender ikke de lovgivningsmæssige rammer	7%	6%	9%	4%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at dat andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.4
Udbytte af sprogstimulering inden skolestart

Q13: "Hvilket udbytte mener du sprogstimulering inden skolestart (§4a) har haft for elevernes skoleforløb i forhold til faglige og sociale kompetencer?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er intet udbytte og 10 er stort udbytte)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Kompetencer				
Faglige kompetencer	7,4	7,3	7,8	6,3
Sociale kompetencer	7,1	7,2	7,3	5,7
<i>N (antal)</i>	171	107	32	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.5**Skoleledernes indblik i spørgsmål vedrørende undervisningen af tosprogede elever**

Q24: "Hvad gør du som skoleleder for at få indblik i spørgsmål vedrørende undervisningen af tosprogede elever på din skole?"

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Hvad skolelederne gør				
Deltaget i kurser omhandlende dansk som andetsprog	45%	35%	59%	70%
Får assistance fra tosprogs konsulenter eller andre områdeeksperter	67%	67%	73%	74%
Gør en særlig indsats for at orientere sig generelt om tosprogede børns kulturelle baggrund	47%	34%	62%	83%
Gør en særlig indsats for at være i dialog med lærerne om undervisningen af tosprogede elever	75%	69%	76%	100%
Gør en særlig indsats for at være i dialog med skolens tosprogede elever om deres oplevelser af undervisningen	23%	14%	35%	39%
Gør en særlig indsats for at være i dialog med de tosprogede elevers forældre om deres forventninger til og oplevelser af skolen	39%	31%	46%	70%
Har jævnlige møder med fagteams	44%	39%	46%	70%
Gør ikke noget særligt	5%	7%	3%	0%
N (antal)	186	115	37	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.6
Registrering af undervisningsudbytte

Q34: "Foretager I en kontinuerlig registrering af tosprogede elevers udbytte af den almindelige undervisning på din skole?" (ja/nej)

Q35: "Foretager I en kontinuerlig registrering af tosprogede elevers udbytte af undervisningen i dansk som andetsprog på din skole?" (ja/nej)

Q36: "Foretager I en særskilt registrering af tosprogede elevers resultater ved folkeskolens afgangsprøver på din skole?" (ja/nej)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Registreres udbytte af den almindelige undervisning				
Ja	57%	56%	53%	65%
Nej	43%	44%	47%	35%
N (antal)	185	115	36	23
Registreres udbytte af undervisning i dansk som andetsprog				
Ja	51%	47%	58%	57%
Nej	49%	53%	42%	43%
N (antal)	185	115	36	23
Registreres tosprogede elevers resultater særskilt ved afgangsprøven				
Ja	6%	4%	9%	9%
Nej	94%	96%	91%	91%
N (antal)	181	112	35	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere.

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.7**Samarbejde med skolernes fritidsdel om undervisningen i dansk som andet sprog**

Q37: "I hvilket omfang samarbejder I med skolens fritidsdel (SFO) om undervisningen i dansk som andetsprog?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er i ringe omfang og 10 er i stort omfang)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Samarbejde med skolernes fritidsdel				
Omfang af samarbejde	3,9	3,8	4,1	3,8
<i>N (antal)</i>	178	111	34	22

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.8
Anvendelse af test for tosprogede elever

Q38: "I hvilket omfang anvendes test for tosprogede elever på din skole?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er i ringe omfang og 10 er i stort omfang)

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Test for tosprogede elever				
Omfang for anvendelse af test	4,9	4,6	5,2	6,6
<i>N (antal)</i>	181	113	34	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.9
Primære fokus i test til tosprogede elever

Q40: "Hvad er det primære fokus i de anvendte test til de tosprogede elever på din skole?"

	Alle skoler	Andel af tosprogede elever på skolerne		
		Lav (<20%)	Mellem (20-40%)	Høj (>40%)
Primære fokus i test				
Almen sprogfærdighed	18%	17%	26%	17%
Faglige kundskaber	3%	3%	3%	0%
Både almen sprogfærdighed og faglige kundskaber	67%	65%	68%	78%
Der anvendes ingen test	13%	16%	3%	4%
<i>N (antal)</i>	181	113	34	23

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere

Bemærk, at da andelen af tosprogede elever ikke kan beregnes for alle skoler pga. mangelfulde besvarelser, er det samlede antal i grupperne "lav", "mellem" og "høj" mindre end "alle skoler"

Tabel B.10**Den gennemsnitlige betydning af udvalgte elementer vedrørende undervisningen af tosprogede elever**

Q8: "Hvor stor betydning tillægger du følgende udvalgte elementer vedrørende undervisningen af tosprogede elever?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ringe betydning og 10 er stor betydning)

	Alle kommuner	Indvandererandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Hvor stor betydning tillægges				
Undervisningen i dansk som andetsprog	8,9	8,9	9,1	8,3
Dansk som andetsprog som dimension i alle fag	8,3	7,8	8,7	8,2
Kulturel mangfoldighed	7,9	7,5	8,2	7,7
Opkvalificering af undervisere i dansk som andetsprog	8,9	8,5	9,1	8,7
Kvalitetssikring af undervisningen i dansk som andetsprog	8,6	8,6	8,6	8,7
Skole-hjem samarbejdet med tosprogede elevers forældre	9,1	9,2	9,0	9,0
Sprogstimulering for førskolebørn	9,1	8,9	9,3	8,8
Sprogstimulering for førskolebørn der ikke er optaget i daginstitution	9,1	9,2	9,1	8,8
Samarbejde mellem sprogstimuleringsstilbud og indskoling	9,0	9,1	9,1	8,8
<i>Antal (N)</i>	59	16	32	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tabel B.11
Vurdering af tosprogede elevers sprogstøttebehov

Q18: "Foretages vurderingen af den enkelte tosprogede elevs sprogstøttebehov i din kommune af kommunen eller de enkelte skoler?"

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Hvem fortager vurderingen?				
De enkelte skoler	67%	63%	68%	73%
Kommunen	12%	19%	10%	9%
Både de enkelte skoler og kom- munen	21%	19%	23%	18%
<i>N (antal)</i>	58	16	31	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tabel B.12**Henviſning af elever til andre skoler end distriktsskolen**

Q26: "Hvilken betydning tillægger du muligheden for at henviſe elever til andre skoler end distriktsskolen?" (Besvaret på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ringe betydning og 10 er stor betydning)

	Alle kom- muner	Indvandrerandelen af aldersgruppen 5–15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Henviſning				
Gennemsnitlig vurderet betydning af muligheden for at henviſe elever til andre skoler end distriktsskolen	5,3	5,7	5,5	4,3
Antal (N)	58	16	31	11

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)} Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.

Tabel B.13
Kommunernes evaluering af skolerne

Q11: "Evaluering af din kommunes skoler arbejder med undervisningen i dansk som andetsprog som...?"

	Alle kommuner	Indvanderandelen af aldersgruppen 5-15 år i kommunen ^{†)}		
		Lav (<5%)	Mellem (5-15%)	Høj (>15%)
Kommunen evaluerer skolernes arbejde med undervisningen i dansk som andetsprog som...				
...en del af skolernes samlede evaluering	78%	69%	79%	90%
... en særlig evaluering af undervisningen i dansk som andet andetsprog	22%	31%	21%	10%
<i>N (antal)</i>	54	16	28	10

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen blandt kommunale skolechefer

^{†)}Befolkningsstatistikken, d. 1/1-2007, Danmarks Statistik. Indvandrere og efterkommere følger definitionen fra Danmarks Statistik.